s[lif k|;f/ ;]jf leq n}+lus / kf]if0f kIfsf] Plss/0f (INGENAES)

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिब्रिदी कार्यशाला

सत्र २

गैर सरकारी संस्थाका आधारअहरु

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)
परिवार युवा तथा सामुदायिक बिज्ञान बिभाग
युनिभर्सिटी अफ फ्लोरिडा

सत्र २ का योजनाहरु

- संस्थाका बिशेष बिशेषताहरु
- कहिले संस्था सुरु गर्नु हुँदैन
- किन संस्था सुरु गर्नु पर्छ?
- गैर सरकारी संस्था स्थापनाका मुख्य चरणहरु
- अब संस्थाको आवश्यकताहरु लक्ष्यित बर्गहरु उद्धेश्य , मुल मान्यताहरु कसरी बिकास गर्ने भन्ने अभ्यास गरौ

संस्थाका बिशेष बिशेषताहरु

- उद्धेश्य
- दान तथा परोपकार
- स्वयमसेवा
- सहजातमक कर व्यवस्था

संस्था सुरु गर्न नहुने कारणहरु

- तपाईं सँग समयको सिमा भएको कुनै योजना छ जस्ले समुदायलाई फाईदा पुर्याउन सक्छ
- तपाईं कुनै आवश्यकता भएको परिवार वा ब्यक्ती बिशेषलाई सहयोग गर्न चाहनु हुन्छ
- तपाईंलाई सेवा प्रदान गर्न पर्याप्त मात्रामा अनुदान प्रात हुन्छ भन्ने सोच्नु हुन्छ भने
- तपाईं सेवा दिन चाहनुहुन्छ तर कर मुक्त हुनचाहनुहुन्छ भने
- तपाईं सोचनुहुन्छ कि तपाईंको हालको काम अर्थपूर्ण छैन

संस्थाहरु सुरु गर्नुका बिकल्पहरु

(श्रोत: Action without Borders)

- हाल चलिरहेको संस्थासँग काम गर्नुहोस् जहाँ तपाईंले अर्थपूर्ण योगदान गर्नसक्नुहुनेछ
- नयाँ तथा नबिन सेवा प्रदान गर्न चलिरहेको संस्थासँग आबदध हुनुहोस्
- पारीयोजनाको कर मुक्त हुनका लागि आर्थिक सहयताको खोजी गर्नुहोस्
- नेपालमा कार्यरत अन्तरराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाका बिशेष पारीयोजनहरुमा समुदायका मुद्दाहरु वा समस्याहरु सम्बोधन गर्न सम्भावना खोज्नुहोस्

गैर सरकारी संस्था सुरु गर्ने आदर्श शर्तहरु

- तपाई सँग एस्ता लाभग्राही छन जस्को आवश्यकता हालसम्म पुरा भएको छैन भने
- तपाईसँग ति आवश्यकता पुरा गर्ने नयाँ कार्यक्रम छ भने
- तपाईलाई थाहा छ कि तपाई सँग सेवा लिने सेवाग्राही हुनेछ भने
- तपाईले स्थानिय सहयोग प्राप्त गर्नु हुनेछ भने
- तपाई र तपाईको सहयोगीहरुले लामो समयको लागि योजना बनाउनु भएको छ भने
- तपाईलाई थाहा छ कि संस्थालाई सहायता गर्दै दुरदर्शी श्रोतहरुको परिक्षालन कसरी गर्ने

नयाँ संस्था सुरु गर्दा

- चरण - १ संस्थाले सम्बोधन गर्ने आवश्यकताको पहिचान ,रुजु र परिभाषित गर्ने

- सामुदायिक आवश्यकताको अनुसन्धान गर्ने

- संस्था सुरु गर्न प्रेरित गर्ने कारकहरुको आवश्यकता कथन निर्माण गर्ने

- संस्थाको लक्ष्य, उद्धेश्य र मुख्य मान्यताहरुको पहिचान गर्ने

मिसन

मिशन कथन

- संस्थाको उद्धेश्यको कथन
- संस्थाको अस्तित्वकोलागी आधारभुत कारण बिशेष रुपले तोक्नु
- संस्थाको क्षेत्र स्थापित गर्नु र यस्का अनुपम बिशेषताहरुको पहिचान गर्नु
- स्पस्ट, स्मरणयोग्य र सारांशमा हुनु पर्दछ
- संस्थाले के गर्छ, कस्कालागी गर्छ , यस्का फरक प्रतिशपर्धाहरु के हुन र यस्ले किन यो गर्दछ

मिशन कथन

- असल उदाहरण :
- "Alachua County का युबाहरुको((कस्लाई) ससक्तिकरण गर्न र प्रेरित गर्न ,उनिहरुको उत्तरदायी , स्वस्थ , उत्पादक र सफल नागरिक हुन सक्ने सम्भावनाको महसुश गराउन (किन)
  – Boys & Girls Club of Alachua County

- खराब उदाहरणहरु:
- बालबच्चाहरुको पढन सक्ने क्षमता सुधार गर्ने
- घरबिहिनहरुलाई सेवा गर्न
- भोका बालबच्चाहरुलाई खुवाउन :

दुर्दर्शिता कथन

- संस्थाले चाहेको भबिष्यको आफ्नो चित्र
- यदी संस्थाले आफ्ना मिसन पुर गरेमा यस्को भबिष्य कस्तो हुनेछ?
- यो संस्थाको पथदर्शक चित्र हो
- भबिश्यमा हामी संस्थाको भबिष्य कस्तो देख्न चाहनछौ भन्ने कुरालाई समेटनु पर्छ

मुख्य मान्यताहरु

- संस्थाले चल्न सक्ने बाटो बनाउने सिद्धान्तहरु र बिस्वासहरु
- जो सुकैलाई पनि संस्थाको अङ बन्न प्रेरित गर्ने नैतीक ढाचा र सिद्धान्तहरु
- संस्थाका लागि कुन मुल्य मान्यताहरु महत्वोपूर्ण छन र तेस्लाई हामी सँस्थाले कसरी लियोस भन्ने चाहन्छौ भन्ने कुरालाई समेटनु पर्छ

- असल उदाहरण :
  - Girls Place मा हामी हरेक बालिकाहरु प्रेरित हुनुपर्छ , चुनौती दिनु पर्छ, र उतम हुनेगरी पालनपोषण गरिनु पर्छ भन्ने विश्वाश राख्दछौ

नयाँ संस्था सुरु गर्दा ....

- चरण ३ : निबेदनका सबै आवश्यकताहरुको पहिचान गरी योजना बनाउने
- चरण ४: निर्देशक र संचालकहरुको प्रारम्भिक बोर्ड गठन गर्ने
- चरण ५: संस्थाको लागि नाम चयन गन्रे र सबै कागजातको लागि फायल तयार गर्ने
- चरण ६: उपनियमहरुको खेस्रा तयार गर्ने र बोर्डद्वारा स्विक्रित गराउने
- चराण ७ : लक्ष्यहरु र उद्धेश्यहरु सहितको कार्यक्रम योजना निर्माण गर्ने

नयाँ संस्था सुरु गर्दा ....

- चरण ८: बजेट र आर्थिक योजनमा निर्माण गर्नु
- चरण ९: कर चुक्ताका लागि सबै फायलहरु तयार गर्ने
- चरण १०: कोष संकलन को सन्यन्त्र स्थापित गर्ने
- चरण ११: कर्मचारीहरु नियुक्त गर्ने, स्वयमसेवकहरु भर्ना गर्ने र सेवाहरु प्रदान गर्ने
- चरण १२: सधैं मिसनमा लागिराख्ने

कृयाकलाप

- कृयाकलापअको पन्नामा निम्न जानकारीहरु प्रदान गर्नुहोस् (१५ मिनट):
- समाजमा भएका सम्बोधन गरिनुपर्ने समस्याहरु
- पुरा गरिनुपर्ने बिशेष आवश्यकताहरु
- संस्थाका सेवाग्राहिहरु
- संस्थाको नाम
- मिसन कथन : के , किन र कस्का लागि भन्ने सुत्र प्रयोग गर्नुहोस्
- मुख्य मान्यताहरु: संस्थाका पथदर्शक सिद्धान्तहरु
- समुह छलफल

कृयाकलाप समुह छलफल

- निर्देशित समुहमा बस्नुहोस् :

1. हरेकले आफुले लेखेको मुख्य बुदा प्रस्तुत गर्नुहोस् (५ मिनटमा)
2. समुहले एउटा प्रस्तुती छनौट गर्ने र सुझाबहरु प्रदान गर्ने (५ मिनटमा)
3. प्रतिबेदन पेश गर्ने: हरेक समुहले छनिएको प्रस्तुती प्रस्तुत गर्ने (५ मिनट मा) :संस्थाको नाम ,उद्धेश्य , लक्ष्य र मुख्य मुल्य मान्यताहरु

FEED THE FUTURE

The U.S. Government's Global

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिवृद्धी कार्यशाला

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

साझेदार संस्थाहरु

ILLINOIS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

UCDAVIS
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

UF UNIVERSITY of FLORIDA

cultural practice, LLC

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

सत्र 3:
गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि सुशासन

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

सत्र ३ को योजना

- गैर सरकारी संस्थामा सुशासनको महत्व
- बोर्डको उत्कृष्टताका बिशेषताहरु
- मुख्य कागजातहरु
- गैर सरकारी संस्थामा प्रभावकारी बोर्डको बिशेषताहरु
- बोर्ड सदस्यहरुको जिम्मेबारी
- बोर्डका १० अपरिहार्य भूमिकाहरु
- एउटा आदर्श बोर्ड निर्माण गर्ने अभ्यास गरौ

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

गैर सरकारी संस्थामा सुशासन

- हरेक संस्थाको एउटा नियन्त्रक निकाय हुनु जरुरी छ ,जुन सामान्यतया यस्को निर्देशक बोर्ड हुन्छ
- सुशासन एउटा संस्थाको पक्षमा बोर्डले गर्ने सामुहिक निर्णय प्रकृया हो
- सुशासन दिशा प्रदान गरिने एउटा प्रकृया हो जुन संस्थालाई लामो समयसम्म प्रभाव पर्ने गरी अन्तर्निर्हित हुन्छ
- सुशासन संस्थालाई रणनितीक नेत्रित्वो प्रदान गर्ने प्रकृया हो

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

किन केही गैर सरकारी संस्थाहरु असफल हुन्छन?

- निस्कृय बोर्ड
- अपर्याप्त श्रोतहरु
- कार्यकारी नेत्रित्वोले सहि मार्गनिर्देशन नगर्नु
- संचार संपर्कमा असफलअता कमी
- योजित कागजात , निती तथा प्रकृयाहरु बिना कार्य सन्चालन गर्नु

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

बोर्डको उत्कृष्टताका बिशेषताहरु

- बोर्डको बिकासमा सहयोग गर्ने र संस्थाको मिसन पुरा गर्न/ निर्देशन गर्ने तत्पर बोर्ड
- सहि बोर्डको गठन
- पर्याप्त श्रोतहरु ब्यबस्थित तथा परिचालित गर्नमा संलग्नता
-
- प्रनुख कार्यकारीको दुरदर्शिता
- सदस्यहरु र बोर्डको बिचमा राम्रो संचार

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

संस्थाका दुई प्रमुख कागजातहरु

१) स्थापित गर्ने नियन्त्रक कागजातहरु

- निर्देशित सरकारी संस्थाका अनुसार ब्यबस्थित गरिएका

२) कानुनहरु

- बोर्डको सन्चालनको लागि नितीहरु तथा प्रकृयाहरु

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

मुख्य कागजातहरु

- सामान्यतया मुख्य कागजातहरु यस प्रकार हुन्छन ::
- संस्थाको नाम
- संस्था रहेको स्थान
- यसको उद्धेश्यको सामान्य कथन
- दर्ता भएको निकायको नाम र ठेगाना
- यस्का प्रारम्भिक निर्देशकहरुको नाम र ठेगाना
- संस्थाको अवधी
- सदस्यता प्रावधान
- लागु हुने करको भाषा

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

उपनियमहरु

- संस्थालाई नियन्त्रण गर्ने बोर्डलाई नितिहरु ,प्रकृयाहरु र दिशा प्रदान गर्छ
    - संस्थालाई मार्गदर्शन गर्ने मुख्य कागजात
- नेपालमा आवश्यक नभएको तर यस्ले सहि नियन्त्रक निकाय स्थापित गर्नमा मद्धत गर्छ

सामान्य तत्वहरु :

१) संस्थाको जानकारी

२) बोर्डका निर्देशकहरु र मिटिङ प्रकृया

३) आर्थिक नितिहरु

४) बोर्डका अधिकारीहरु

५) बोर्डका समितिहरु

६) सम्सोधन र पुनर्बलोकनका नितिहरु

बोर्ड बिकासका सिद्धान्तहरु

- प्रभावकारी नियन्त्रक निकाय नभए सम्म गैर सरकारी संस्थाहरु सफल हुन सक्दैनन
- बोर्डको कार्य भनेको भबिष्यसँग सम्बन्धित हुन्छ त्यसैले भबिष्यलाई दिमागमा राखेर बोर्डको बिकास गरिनु जरुरी हुन्छ
- संस्थाको बोर्ड बिकासको लागि उत्तम हुने कुनै पनि एउटा मात्र बोर्ड बिकासको नमुना हुँदैन
- सबैको नेतृत्व बोर्ड बिकासको लागि महत्वपुर्ण हुन्छ

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

गैर सरकारी संस्थामा प्रभावकारी बोर्डको बिशेषताहरु

- संस्थाको काम प्रभावकारी रुपमा सन्चालन गर्न आफुलाई ब्यबस्थित गर्नु
- संस्थालाई बनाउन लागिपर्ने मानिसहरुलाई एकत्रित गरी समुह बनाउनु
- सदस्यहरुलाई सँगै समुहमा काम गर्न सहजिकरण गर्नु
- सहि मुद्धाहरु, समस्याहरु र प्रश्नहरुमा सदस्यहरुको ध्यान केन्द्रित गर्नु

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

गैर सरकारी संस्थामा प्रभावकारी बोर्डको बिशेषताहरु

- सदस्यहरुको संलग्नता र सेवाहरुलाई कायम राख्न उनिहरुलाई प्रेरित गर्नु, संलग्न गर्नु र स्फुर्ती प्रदान गर्नु
- सदस्यहरुको मिटिङ तथा अन्य क्रियाकलापहरुको लागि समय ब्यबस्थित गर्नु
- समुहको रुपमा आफ्नै कार्यको मुल्याङ्कन गर्नु त त्यस्को नतिजालाई सुधारात्मक जानकारीको रुपमा प्रयोग गर्नु

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

कमजोर बोर्डका सन्केतहरु

- नयाँ सदस्यहरुको लागि अभिमुखीकरणको कमी
- बोर्ड सदस्यहरु बिच द्वन्द
- संस्थापकको लक्षण
- सोचाइ , रुची र बिशेषज्ञता मा बिभिन्नता को कमी
- कार्यकारी निर्देशकको हेपाहा प्रब्रीती
- निस्कृय समिती

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

हालको बोर्डको पुनर्ताजगी

- नयाँ बिचारहरु र ताजा अन्तर्दृष्टि प्रदान गर्न नयाँ सिपहरु र दृष्टिकोणको खोजी गर्नु
- सदस्यहरुको बिचको सम्बन्ध निस्कृय नहोस भन्नको लागि उनिहरु बिचको उत्साह र संलग्नतालाई जगाउनु
- नयाँ समितिहहरु बनाउन र भइरहेका समितिहरुलाई ताजा गर्न नयाँ उपयुक्त सदस्यहरु थप्नु
- सदस्यहरुको सहि कामको मेल को लागि अध्यक्षको हरेक सदस्यहरुसँग संलग्नता
- तालिम (सामान्य तथा बिशिस्ट)
- सामाजिक भेला

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

बोर्डको रचना तथा ढांचा

- सन्ख्या :७-२० बोर्ड सदस्यहरु, सबै संस्थालाई लागु हुने सदस्यहरुको कुनै आदर्श सन्ख्या हुँदैन
- २-३ बर्षको अवधी
- निरन्तरताको लागि एक तिहाई नियमहरु
- रुचिहरुको बिबिधता जस्ले संस्थाको सेवालाई प्रतिबिम्बित गर्ने
- सहि सदस्यताको लागि उपयुक्त समितिहरु

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

ब्यक्तिगत बोर्ड सदस्यहरु

- संस्थाको सफलताको लागि संस्थाको मिसन प्रती प्रतिबद्ध हुनु
- संस्थाको दैनिक कार्य सम्पादनमा संलग्न नहुनु
- संस्थाका सेवाहरु, कानुनी र आर्थिक मुद्धाहरुमा बिशेषज्ञ हुन्छन भनेर आशा गरिएको हुँदैन
- .... तर सुचित निर्णय गर्न मा उनिहरुको स्पष्टिकरणको आस्शा गरिएको हुन्छ
- यदी कानुनी कर्तब्य तथा जिम्मेबारी निभाउन नसकेमा ,रजिनामा दिनु पर्छ वा सल्लाहकारको भूमिकामा बस्नु पर्छ

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

बोर्डका १० अपरिहार्य भूमिकाहरु

१) संस्थाको मिसन र उद्धेश्य निर्धारित गर्नु
२) प्रमुख कार्यकारी अधिकारि छनौट तथा नियुक्त गर्नु
३) प्रमुख कार्यकारीलाई सहयोग गर्नु तथा उनिहरुको प्रदर्शनको नियमित समिक्षा गर्नु
४) प्रभावकरी संस्थागत योजना सुनिश्चित गर्नु
५) पर्याप्त श्रोतहरु परिचालन सुनिस्चित गर्नु

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

बोर्डका १० अपरिहार्य भूमिकाहरु

६) श्रोतहरु प्रभाबकारी ढंगबाट व्याबस्थापन गर्नु

७) संस्थाका कार्यक्रमहरु र सेवाहरु तोक्नु ,मुल्याङ्कन गर्नु

८) आवश्यक नितिहरु स्थापित छन र कानुन सम्बत छन भनी सुनिश्चित गर्नु

९) संस्थाको सार्वजनिक छबीको ब्रिद्धी गर्नु

१०) नयाँ बोर्ड सदस्यहरु नियुक्त गर्नु र बोर्डका सबैको प्रदर्शनको नियमित मुल्याङ्कन गर्नु

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

कृयाकलाप

- तपाईंको कृयाकलाप पान्नामा निम्न कुराहरु लेख्नुहोस् :

१. गैर सरकारी संस्थाका बोर्ड सदस्यहरुको सन्ख्या

२. सबै सदस्यहरुको उनिहरुको संस्थाको सेवा प्रतिको रुचिको बिबिधतालोई प्रतिबिम्बित गर्ने गरी आवश्यक “योग्यता” लेख्नुहोस्

३. उपयुक्त सदस्यहरु सहितको आवश्यक समितिको सुची तयार गर्नुहोस्

४. बोर्डको लागि नितिहरु निर्माण गर्नुहोस् : मिटिङ को बारम्बारता, मिटिङ को प्रकृया (कार्यकारी निर्देशकद्वारा रिपोर्ट प्रस्तुत , आर्थिक ,कार्यक्रम र बजेटमा छलफल आदी)

५. प्रतिबेदन !

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

This presentation was produced as part of the United States Agency for International Development (USAID) and US Government Feed the Future project "Integrating Gender and Nutrition within Extension and Advisory Services" (INGENAES) under the Leader with Associates Cooperative Agreement No. AID-OAA-LA-14-00008. The University of Illinois at Urbana-Champaign is the prime awardee, and partners with the University of California-Davis, the University of Florida, and Cultural Practice, LLC. www.ingenaes.illinois.edu

The research and this report were made possible by the generous support of the American people through USAID. The contents are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States government.

© xxx and INGENAES

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 Unported License.
Users are free:
To share — to copy, distribute and transmit the work (without participant contact information)
To remix — to adapt the work.
Under the following conditions:
Attribution — users must attribute the work to the authors
but not in any way that suggests that the authors endorse
the user or the user's use of the work.

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

s[lif k|;f/ ;]jf leq n}+lus / kf]if0f kIfsf] Plss/0f (INGENAES)

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिवृद्धी कार्यशाला

सत्र ५

कार्यक्रम योजना

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)
परिवार युवा तथा सामुदायिक बिज्ञान बिभाग
युनिभर्सिटी अफ फ्लोरिडा

सत्र ५ को योजना

- कार्यक्रम योजनाका उद्देश्य तथा महत्वपूर्ण चरणहरु
- कार्यक्रम योजनाका तत्वहरु
- आवश्यकता मुल्याङ्कन
- लक्ष्य तथा उद्देश्यहरुको निर्धारण
- प्रभावकारी कार्यक्रम प्रबाहकालागी सुची
- तार्किक नमुना

केही नियमहरु

- समयमै आउनुहोस् !
- कार्यशाला अवधिमा मोबाईल फोन प्रयोग नगर्नुहोस्
- छेउछाउका साथीहरुसँग कुरा नगर्नुहोस्
- सबैलाई आदर गर्नुहोस्
- कार्यशाला जानकारीमुलक, अनौपक्षरिक र अन्तर्कृयात्मक हुनेछ
- त्यसैले सकृयरुपमा भाग लिनुहोस्
- प्रदर्शित सबै सामाग्रीहरु तपाईंलाई प्रदान गरिएका फाइलभित्र छन, केही परिवर्तन हुनसक्नेछन तेसैले यदी आबश्यक परेमा नोट टिपोट गर्न सक्नुहुनेछ

गैर सरकारी संस्थाको सफलता: महत्वपूर्ण तत्वहरु

1) सेवाग्राहीको सन्तुस्टि
2) कामदारको सन्तुस्टि
3) संगठनात्मक प्रभावकारीता

कार्यक्रम योजनाका उदेश्य हरु

- गैर सरकारी संस्थाका कार्यक्रमहरु र सेवाहरुबारे सही मार्ग निर्देशन गर्नु
- कार्यन्वनमा आउने अनिसचितता घटाऊनु
- अनावश्यक र दोहोरिने तत्वहरु घटाऊनु
- बिभिन्न कार्यक्रमका तत्वहहरुको तह निर्धारण गर्नु
- कार्यक्रम प्रगतीको निगरानी गर्नु

असल कार्यक्रम योजनाका लागि महत्वपूर्ण पक्षहरु

- सहि योजना समुह
- संगठनात्मक उदेश्यहरुको स्पस्ट बुझाई
- संगठनात्मक मुद्दाहरुको ज्ञान
- सहि पारीभाषित आवश्यकताहरु र् प्राथमिकताहरु
- सेवाग्राही केन्द्रित बैकल्पिक उपायहरुको बिकास

असल कार्यक्रम योजनाका लागि महत्वपूर्ण पक्षहरु

- निम्न उल्लेखितमा आधारइत भै सहि उपायहरुको छनौट गर्नु.....
  - सफलताकालागि बाचाहरु (धारणा ,राम्रा नमुनाहरु)
  - यसका पर्याप्ततताहरु
  - अरु कार्यक्रम तथा सहकर्मिसङ्को अनुरुपता
  - कार्यक्रम लागु गर्दाका ब्यबहारिकपन
  - कार्यक्रमका आर्थिक सहजता
  - यसका साम्भाब्य प्रभावहरु (छोटो , मध्यम , लामो)

कार्यक्रम योजना भनेको

- बिशिस्ट लक्ष्य र उद्धेश्य (अन्त्य) तथा तार्किक तथा व्याबहारिक कार्ययोजना (माध्यम) भएको कार्यपत्र हो
- एउटा कार्यपत्र जस्ले स्पस्टसँग के, कसरी, र कहिले कार्य योजना (जस्तै- बचाऊ, उपचार)

कार्यक्रम योजनाका तत्वहरु

- समस्याका समाधानहरु
- उपर्युक्त लक्ष्यहरु
- स्मार्ट (SMART) लक्ष्यहरु Specific- बिसिस्ट ,Measurable-मापनयोग्य, Attainable- प्राप्तगर्न सकिने Realistic-यथार्थपरक, Timed- समयसिमा भएको
- रणनितीहरु
- योजनाका चराणहरु (को, कहिले, कसरी, आदी)
- स्पस्ट उपज र नतिजा को सुची
- कार्यक्रमको सफलअताका निर्धारकहरु
- मुल्याङ्कनका लागि मापनहरु तथा सुचकहरु
-

आवश्यकता मुल्याङ्कन/ अध्ययन

- सेवाकोलागि आवश्यकता भनेको चाहना अनुरुप र वास्तविक अवस्थाबिचको फरक हो
- आवसयकता अध्ययन एउटा प्रकृया हो जस्मा ....
- लक्षित बर्गको मुख्य मुद्धाहरुको पहिचान गरिन्छ
- बिचार तथा अवधारणाहरुको प्रमाणिकरण गरिन्छ
- उपलब्ध श्रोतहरु(सम्पती)हरुको पहिचान गरिन्छ
- लक्षित बर्गको बिशेष आवश्यकता परिभाशित गरिन्छ
- यो कार्यक्रम योजना निर्माणको एक तत्व हो

आवश्यकता मुल्याङ्कन/ अध्ययनका चरणहरु

1) संस्थाले सम्बोधन गर्ने हालका बिशीष्ट मुद्धाहरुको जानकारी लिने

2) संस्थाले सम्बोधन गर्ने हालका बिशीष्ट मुद्धाहरुको जानकारी लिने
3) लक्ष्यित समुदायको समस्याहरुको गम्भिरता र प्रबलता पहिचान गर्नु
4) समुदायका समस्याहरुको कारणहरु कसरी सम्बोधन गरियकाछ्रन भन्ने स्पस्ट विवरण लिने
5) कार्यक्रमको इच्छित रुपरेखाको तह निर्धारण गर्ने

उद्धेश्य स्थापना

- कार्यक्रम यसकारण शुरु गरिनछ किनकी त्यसले अर्थपूर्ण लक्ष्यहरु पुरा गर्दछ
- लक्ष्यहरु पूर्व निर्धारित समस्याहरु र आवश्यकताहरुबाट उतपन्न हुन्छन
- लक्ष्यहरु भनेको सामान्यतया कार्यक्रमले उल्लेखित आवश्यकताहरुको आधारमा के प्राप्त गर्न चाहन्छ भन्ने हो
-
- लक्ष्यहरु स्पस्ट तथा सन्छेपमा हुनु आवश्यक छ
- हरेक लक्ष्यले एउटा मात्र बिचारलाई सम्मेलित गर्नुपर्छ र अरु लक्ष्यबाट भिन्न हुनुपर्छ

उद्धेश्य स्थापना

- सोध्नु पर्ने प्रश्न : कार्यक्रमले के प्राप्त गर्ने उद्धेश्य राख्दछ
- लक्ष्य निर्माण बिकास गर्ने नमुना: कस्को लागि............लक्ष्यित बर्ग .... के का लागि .... (समस्या सम्बोधन गरी नाफा लिन)
- उदाहरणहरु :
- काठमाडौंका सुकुम्बासी बच्चाहरुलाई शिक्षा प्रदान गर्ने
- भुकम्प प्रभाबित ग्रामीण नेपालीहरुको बसोबास पुनर्निर्माण गर्ने

उद्धेश्य स्थापना

- उद्धेश्यहरु भनेको कार्यक्रमको लक्ष्यलाई लक्ष्यित गर्ने बिषिस्ट कथनहरु हुन
- हरेक लक्ष्य अनतरगत बहु उद्धेश्यहरु हुनुपर्छ
- उद्धेश्यहरु SMART हुनुपर्छ

  - Specific - बिसिस्ट ,
  - Measurable- मापनयोग्य,
  - Attainable- प्राप्तगर्न सकिने
  - Realistic- यथार्थपरक,
  - Time-bound- समयसिमा भएको

उद्धेश्य स्थापना

- असल उद्धेश्य = परिवर्तनको दिशा + परिवर्तनको क्षेत्र + लक्ष्यित बर्ग(जनसंख्या) + परिवर्तनको मात्रा + समयसिमा

उदाहरणहरु:

- परिवर्तनको दिशा - निरक्षता घटाऊनु
- परिवर्तनको क्षेत्र - पूर्व बाल्य शिक्षणको प्रबर्धन गर्नु
- लक्ष्यित बर्ग - काठमाडौंको सुकुम्बासी बस्तिमा बस्ने २-५ बर्षका बच्चाहरु
- परिवर्तनको मात्रा - ताकी १००% शहभागीहरु बिद्यालय जान सक्नेछ्नन
- समयसिमा - कार्यक्रम सुरु भएको १० महिना भित्र

उद्धेश्य स्थापना

- उद्धेश्यहरुले मापनयोग्य नतिजा प्रदान गर्छन् जस्ले गर्दा कार्यक्रमका प्रापकलाई निस्चित समयसिमा भित्रमा फाईदा प्रदान गर्छ

उदाहरणहरु

- काठमाडौंका १००० सुकुम्बासी बच्चाहरुले पूर्व बाल शिक्षा प्राप्त गर्नेछन
- १ बर्ष भित्रमा गोरखा जिल्लाका भुकम्प प्रभाबित १५०० परिवारहरुलाई घर पुनर्निर्माण गर्ने सहायता प्रदान गरिनेछ

उद्धेश्य स्थापना

- हरेक उद्धेश्यको सम्बन्धित रणनिती र उपज हुनुपर्दछ
- रणनिती भनेको कार्यक्रमको लक्ष्य प्राप्त गर्न चहिने कार्यत्मक विवरण हो
- उदाहरणहरु :
  - कार्यक्रमको पाँचौ महिनामा काठमाडौंका ७०० सुकुम्बासी परिवारहरुलाई पूर्व बाल शिक्षण सैशिक सामाग्रीहरु प्रदान गरिनेछ
  - परियोजनाको पहिलो महिनामा १००० घर निर्माणको आवश्यकता अध्ययन गर्ने नोक्सानको लेखाजोखा गर्ने र निरिक्षण गरिनेछ

प्रभावकारी कार्यक्रम प्रवाहका लागि सुचिहरु

1) कार्यक्रमको आवश्यकताको निर्धारण गर्नु
2) कार्यक्रमको योजना बिकास गर्नु (लक्ष्य, उद्धेश्य आदी)
3) कार्ययोजना पूर्ण गर्नु (कहाँ, कसरी, कहिले आदी)
4) बजेट निर्माण गर्नु तथा उपयुक्त श्रोत हरु निर्धारण गर्नु
5) कार्यक्रमको विश्वाशनियता निर्माण गर्नु (उपयुक्त कामदार, निरिक्षक आदी)
6) निरिक्षण, मुल्याङ्कन तथा समायोजन गर्नु

केही मननहरु

- **सल्लाहकार समिती**

-बोर्ड सदस्यहरु , आन्तरिक बाहिय बिशेषग्यहरु , सम्भाभित प्राप्तकर्ताहरु

- **प्रतिशपर्धा-**

-अरु कस्ले तेस्ताइ काम गर्दैछ

- **सहकार्य**

-के अरु कुनै संस्था वा समुहसँग सहकार्य गर्नु फाईदाजनक हुन्छ जस्ले सिपहरु प्रदान गर्छन्

- **लक्ष्यित समुदाय**

-कार्यक्रम बिकासका मुख्य कारकहरु समाबेश गर्नु

-बिभिन्न्न समुदायका मान्छेहरुका लागि काम सुम्पिनु वा कामको जिम्मा दिनु

तार्किक नमुना भनेको के हो?

- तार्किक नमुना भनेको कार्यक्रमको 'नक्सा ‘ हो
- यो कार्यक्रमको ढाचा कसरी तयार गरिन्छ र एस्ले कस्तो फरक पार्छ भनेर प्रस्ट पार्ने सँछिप्त तरिका हो
- यो सरल तथा तार्किक ब्यखया हो जस्मा यि कुराहरु उल्लेख हुन्छ :

  - समस्याको सम्बोधन गर्न के गर्नुपर्छ (उद्धेश्य)
  - कसरी गर्नुपर्छ (निबेश तथा कृयाकलापहरु)
  - सफल भएको कसरी थाहा पाउने (ततकाल वा लामो अवधिमा

आधारभुत तार्किक नमुना

- श्रोतहरु → कृयाकलापहरु → निबेश → उपजहरु → प्रभाव

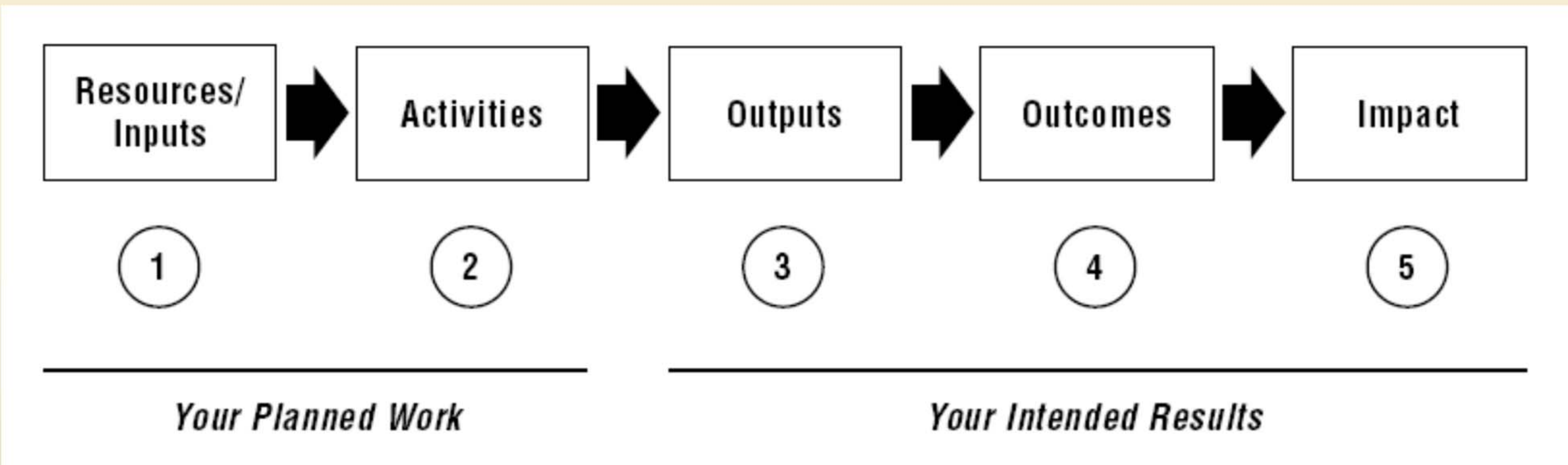

तार्किक नमुना कसरी पढ्ने बुझ्ने ?

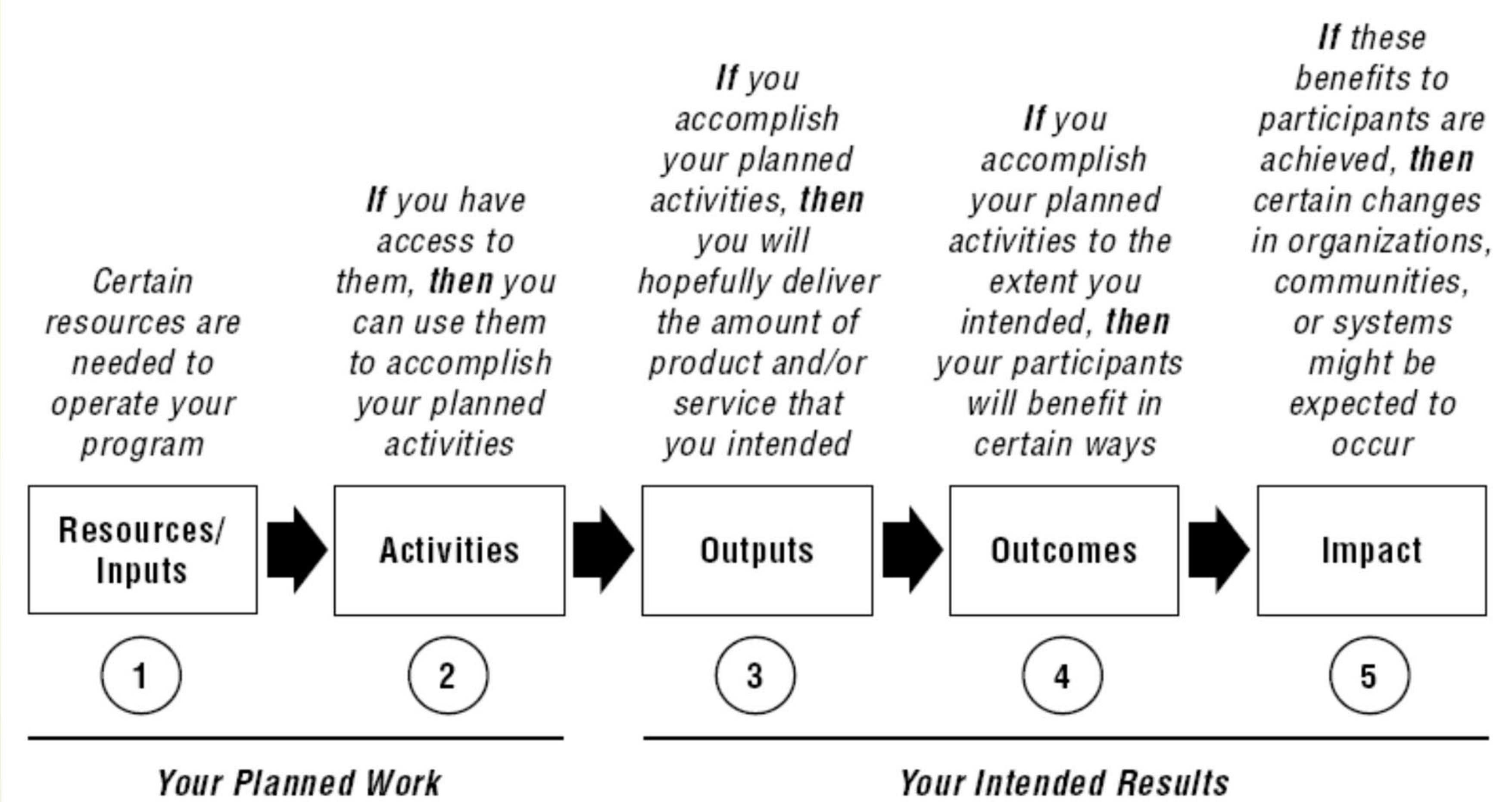

तार्किक नमुनाको निर्माण कसरी गर्ने ?

- कार्यक्रम के प्राप्त गर्न निर्माण तथा लागु गरिएको हो भन्ने ब्यबस्थित रुपमा सोच्ने

- लक्ष्य तथा उद्धेश्यहरुको पूर्ण सुची तयार गर्ने

- हरेक उद्धेश्यहरुको लागि श्रोतहरु (निबेश) र कृयाकलापहरुको सुची बनाउने

- हरेक उपजहरु र उपजका मापनहरुको सुची तयार गर्ने

तार्किक नमुनाको निर्माण कसरी गर्ने ?

- अन्दाज गरिएका उपजहरु (छोटो वा लामो अवधिका) को सुची तयार गर्ने
- छोटो अवधिका उपजहरु

  -सिप ज्ञान तथा व्यबहारमा परिवर्तन
- मध्यम अवधिका उपजहरु

  -व्यबहार तथा निर्णय गर्ने क्षमतामा परिवर्तन
- लामो अवधिका उपजहरु

  - स्तर तथा स्थितिमा परिवर्तन
- तार्किक नमुनाको सबै खाकाहरुमा सबै तत्वहरु बिचको अन्तरसम्बन्ध ब्याखया गर्ने (प्रती उद्धेश्य एक)
- बाह्य तत्व, अनुमान र बाधाहरुलाई पनि समाबेश गर्ने

कृयाकलाप

सत्र दुइको कृयाकलाप पानाको पछाडि

१. तपाईंको संस्थाको लागि एउटा कार्यक्रम लक्ष्य निर्माण गर्नुहोस् र लेख्नुहोस्

- फर्मुला प्रयोग गर्नुहोस् : लक्ष्यित बर्ग समस्यालाई सम्बोधन गर्ने फाईदा लिने
- उदाहरणहरु
  - काठमाडौंका सुकुम्बासी बस्तिका बच्चाहरुलाई शिक्षा प्रदान गर्ने
  - भुकम्पद्वारा प्रभाबित ग्रामीण नेपालीहरुको बाशस्थान पुनर्निर्माण गर्ने

२. एउटा कार्यक्रम उद्धेश्य निर्माण गर्नुहोस् र लेख्नुहोस्

- पहिलो १० महिनाभित्रमा काठमाडौंका १००० सुकुम्बासी बच्चाहरुले पूर्व बाल शिक्षा प्राप्त गर्नेछन

३. उद्धेश्य १।१ का लागि श्रोतहरु (रकम, कर्मचारीहरु, सुबिधाहरु , सामाग्रीहरु आदी)

४. सामुहिक छलफल गर्ने र प्रतिवेदन दिने ...

कृयाकलाप समुह छलफल

- निर्धारित समुहमा बस्नुहोस् :

1. हरेकले आफुले लेखेको लक्ष्य, उद्धेश्य र श्रोतहरु प्रस्तुत गर्नुहोस् (५ मिनटमा)
2. समुहले एउटा प्रस्तुती छनौट गर्ने र सुझाबहरु प्रदान गर्ने (५ मिनटमा)
3. प्रतिबेदन पेश गर्ने: हरेक समुहले छनिएको प्रस्तुती प्रस्तुत गर्ने (५ मिनट मा) :संस्थाको नाम ,उद्धेश्य , लक्ष्य र आवश्यक श्रोत सहित

s[lif k|;f/ ;]jf leq n}+lus / kf]if0f kIfsf] Plss/0f (INGENAES)

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिवृद्धी कार्यशाला

सत्र ६

कार्यक्रम मुल्याङ्कन

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)
परिवार युवा तथा सामुदायिक बिज्ञान बिभाग
युनिभर्सिटी अफ फ्लोरिडा

सत्र ६ को योजना

- कार्यक्रम मुल्याङ्कन भनेको के हो र यो किन महत्वपूर्ण छ?
- मुल्याङ्कनका मुख्य आधारहरु
- प्रकृया मुल्याङ्कन र नतिजा मुल्याङ्कन
- मुल्याङ्कन योजनाका चरणहरु

कार्यक्रम मुल्याङ्कन भनेको के हो?

- कार्यक्रम मुल्याङ्कन भनेको कार्यक्रमको बारेमा आवश्यक निर्णय गर्ने जानकारी संकलन तथा बिस्लेशण गर्ने पदतिगत प्रकृया हो
- कार्यक्रम मुल्याङ्कनले कार्यक्रमलाई अझ राम्रो बनाउन मदत गर्छ
- कार्यक्रम मुल्याङ्कनले ३५ वा अन्य बिभिन्न किसिमका मुल्यानकनहरु समाबेश गर्न सक्छ
- कार्यक्रमहरु र सेवाहरु सुधार गर्ने दुई मुख्य प्रकारका मुल्याङ्कनहरु:

  - प्रकृया मुल्याङ्कन - नतिजा मुल्याङ्कन

कार्यक्रम मुल्याङ्कन किन महत्वपूर्ण छ?

- संस्था जे गर्न स्थापित हो त्यही गर्दैछ भन्ने रुजु गर्न
- सेवा प्रदान गर्ने प्रकृया सुधार गर्न
- दाताहरुको कार्यक्रमको सफलताको प्रमाणको बढदो मागको कारण
- कार्यक्रमहरुको बिच तुलना गरी सहि श्रोत निर्धारण गर्ने निर्णय गर्न
-
- सार्वजनिक सम्बन्ध ब्यापारिक र सेवाहरुको प्रबर्धनमा प्रयोग हुनसक्ने तथ्यान्क तथा नतिजा उत्पादन तथा रुजु गर्न
-
- कार्यक्रम योजना प्रकृयाको महत्वपूर्ण भाग हुनुपर्दछ

मुल्याङ्कनका मुख्य आधारहरु

- मुल्याङ्कन के उद्धेश्यका लागि गरिदैछ?
- मुल्याङ्कनबाट आउने जानकारीका पाठक को हुनुपर्दछ?
- कस्तो जानकारी आवश्यक छ?
- जानकारी कुन श्रोतबाट संकलन गरिन्छ ?
- जानकारी कसरी संकलन गरिन्छ (बिधी)?
- मुल्याङ्कन गर्न के श्रोतहरु उपलब्ध छन?

प्रकृया मुल्याङ्कन

- योजना अनुरुप कार्यक्रम लागु भएको छ छैन भनी रुजु गर्ने प्रकृयागत बिधी
- निर्णयत्मक मुल्याङ्कन पनि भनिन्छ
- कार्यक्रम कुन हदसम्म लागु भयो भनी निर्धारित गर्न
- कार्यक्रमको गुणस्तरको बारेमा ब्यबस्थापकहरुलाई सल्लाह-सुझाब प्रदान गर्न
- दाताहरु र सरोकारवलाहरुलाई कार्यक्रमको जवाफदेहिता प्रदान गर्न
- कार्यक्रम लागु गर्ने बेला कार्यक्रमको गुणस्तर सुधार गर्न आवश्यक समायोजन गर्न

नतिजा/ प्रतिफल मुल्याङ्कन

- कार्यक्रमको प्रभाभकारीता मापन गर्न तथ्यान्क सँग्रह तथा बिस्लेषण गर्ने प्रकृयागत बिधी

- कार्यक्रमदवारा ल्याइएका परिवर्तन मापन गर्न मात्रा नभैइ त्यो कार्यक्रमलोई परिवर्तनअको योगदान गर्न स्थापित गर्ने

- छोटो अवधिका उपजहरु
  -सिप ज्ञान तथा व्यबहारमा परिवर्तन
- मध्यम अवधिका उपजहरु
  -व्यबहार तथा निर्णय गर्ने क्षमतामा परिवर्तन
- लामो अवधिका उपजहरु
  - स्तर तथा स्थितिमा परिवर्तन

  -

मुल्याङ्कन योजनाका चरणहरु

1) काम गर्ने समुह निर्माण गर्ने
2) मुल्याकन प्रकृया र सेवाग्राही निर्धारण गर्ने
3) तार्किक नमुनाको समिक्षा गर्ने
4) मुल्याङ्कनका प्रश्नहरु पहिचान गर्ने
5) बिधिको छनौट
6) तथ्यान्क सन्कलन तथा बिष्लेशन गर्ने
7) मुल्याकन प्रतिबेदन निष्कर्श

सहि मुल्याङ्कनकर्ता र टोली वा दल

- बाहिय मुल्याङ्कनकर्ता नियुक्त गर्ने
  – फाईदा- बिषयगत, बिशेषग्यता
  – बेफाईदा- महगो, समस्या र सरोकारवलाहरुको बारे पर्याप्त ज्ञानको कमी हुन सक्ने
- बाहिय सलाहकार र कार्यक्रमका कर्मचारीको सहयोगमा आन्तरिक मुल्याङ्कन टोलीको प्रयोग गर्ने :
  - फाईदा- काम महँगो , कार्यक्रम उद्धेश्यहरुको स्थिरता
  - बेफाईदा- कर्मचारीको समयको प्रतिबधता ,काम बिषयगत तथा बस्तुगत मुल्याङ्कन प्रतिबेदन

- कर्मचारीद्वारा सहायता गरिएको आन्तरिक मुल्याङ्कन दल
  – फाईदा- काम महँगो, शाहअभागीता प्रबर्धन गर्छ
  – बेफाईदा-बिशेषग्यता र बिस्वासनियताको कमी

मुल्याकन योजना

1. मुल्याङ्कनको सन्दर्भ, कार्यक्रमको उद्धेश्य, कर्मचारी, सहभागिहरु , सेवाग्राहिहिरु र अरु सरोकारवलहरुको बारेमा छलफल

2. मुल्याकन ढाचाहरु: सामान्यतय प्रयोग गरिने ढाचाहरु
   - कार्यक्रमा अघी र पछीको स्ठितिको तुलना
   - नियन्त्रण समुह प्रयोग गरी , कार्यक्रम अघी र पछीको तुलना

3. मुल्याकन प्रश्नहरु (पर्याप्तता, प्रभाभकारीता, उपयुक्तता र दक्ष्यतामा केन्द्रित)

मुल्याकन योजना

4. प्रत्यक उद्धेश्यका लागि योजनामा निम्न बेहोराहरुको विवरण उल्लेख गर्नु पर्छ :

- जानकारीका प्रकारहरु (आर्थिक ,सामाजिक तथ्याक ,ज्ञानको परिबर्तनका सुचक मापकहरु, बानी व्यबहार ,चेतना)
- जानकारीका श्रोतहरु (कर्मचारीहरु ,सेवाग्रहिहरु ,तथा सरोकारवलाहरु
- जानकारीका श्रोतहरु छनौट गर्ने आधारहरु (नमुना ,कार्यक्रमको लम्बाइ ,उमेर, लिङ इत्यादी)
- जानकारी सङ्कलन गर्ने बिधीहरु (अन्तर्वाता ,अबलोकन ,लक्ष्यित समुह छलफल ,कागजातको समिक्षा)

5. मुल्याकन प्रकृया ब्यबस्थित तथा रेखदेख गर्ने कार्यबिधी

कृयाकलाप

सत्र दुइको कृयाकलाप पन्नाको पछाडि निम्न कुराहरु लेख्नुहोस् (कार्यक्रम उद्धेश्य १.१ पछी) ...

१. तपाईंको उद्धेश्य १.१ को लागि तीन बिशेष रणनितीहरु कृयाकलापहरु लेख्नुहोस्

- उद्धेश्यका प्रतिफल लेख्नुहोस्

- एउटा तत्कालको (सिप , प्रब्रिती र ज्ञान मा परिवर्तन)
- एक मध्यमको (बानी तथा निर्णय प्रकृयामा परिवर्तन)
- एक लामो समयको (स्तर र अवस्थामा परिवर्तन)

२ .तपाईंको समुहमा रणनितीहरु र प्रतिफलहरु प्रस्तुत गर्नुहोस्

३. सामुहिक छलफल र प्रतिबेदन पेश गर्ने!

s[lif k|;f/ ;]jf leq n}+lus / kf]if0f kIfsf] Plss/0f **(INGENAES)**

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिवृद्धी कार्यशाला

सत्र ७:

गैर सरकारी संस्था हरुको लागि रणनितीक योजना

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)

परिवार युवा तथा सामुदायिक बिज्ञान बिभाग

युनिभर्सिटी अफ फ्लोरिडा

सत्र ७को योजनाहरु

- रणनितीक सोचाइ
- रणनितीक योजना भनेको के हो?
- गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि यो किन आवश्यक छ?
- रणनितीक योजन कहिले बनाउनु हुन्छ र कहिले हुँदैन?
- रणनितीक योजनाका मुख्य चरणहरु

रणनितीक सोचाइ

- रणनितीक हुनु भनेको संस्थाको लक्ष्यहरुमा स्पस्ट हुनु , यस्का श्रोतहरु को बारेमा जानकार हुनु र संस्थाका श्रोतहरु र लक्ष्यलाई यस्को बातावरणसँग मिलाउनु हो
- रणनितीक सोचाइले संस्थालाई अझ प्रभावकारी र लायक बनाउन परिवर्तन गर्नेमा जोड गर्दछ
- तीन प्रमुख आवश्यकताहरु :१) उद्धेश्य, २)बातावरणहरुको बुझाई , ३) प्रतिकृयाहरुको बिकास / निर्माण मा शिर्जनशिलता

रणनितीक योजना भनेको के हो?

- रणनितीक योजना भनेको प्रणालिमा आधारित प्रकृया हो
- रणनितीक योजना भनेको “आधारभुत निर्णयहरु र कार्यहरु उत्पादन गर्ने अनुशासित प्रयत्न हो जस्ले संस्था के हो, यस्ले के गर्छ, किन गर्छ, भन्ने कुराको भबिश्यमा केन्द्रित भै बाटो देखाउछ “ (Bryson)
- यो एउटा ब्यबस्थापनको साधन हो जस्ले संस्थाको कार्य प्रकृयालाई परिवर्तनशिलबाट प्रतिकृयातमकमा परिवर्तन गर्छ

रणनितीक योजना के होइन ?

- यो लामो समयको योजना होइन
- यस्ले भबिश्यका निर्णयहरु गर्ने प्रयास गर्दैन
- यो नेतृत्वको असल निर्णयको बिकल्प होइन
- यो प्रगतिसिल प्रकृया होइन

रणनितीक योजना कहिले बनाउनु हुँदैन?

- यदी संस्था संकटमा छ भने
- पुनसंगठन गर्नु अघी वा पछी
- आर्थिक अनिस्चितता भोगिरहेको बेला
- यदी नेत्रित्वोमा केही समस्या छन भने

रणनितीक योजना किन महत्वपूर्ण छ ?

- नयाँ अवधारणाहरु र पहुचलाई सक्रिय तुल्याउछ
- संस्थामा सबैको सहभागितालाई बढाउछ
- सामुहिक बिचार निर्माण गर्छ
- मान्यता र विश्वाश हरु स्पस्ट पार्छ
- अवसरहरु र बाधाहरुको पूर्वानुमान गर्छ
- भैरहेका निर्णयहरुको लागि ढाचा प्रदान गर्छ र बजार रणनिती बनाउछ

रणनितीक योजना कहिले बनाउनु पर्छ ?

- जब एउटा नयाँ संस्था स्थिर हुन्छ
- एक निष्कृय अवधी पछी सस्थालाई पुन: जाग्रित गराउन
- नयाँ मुख्य फडकोको तयारी गर्न
- जब उध्योगमा पूर्णरुमा ह्राश आउछ
- जब उधयोगमा मागमा आधारित ब्रिद्धि उच्च हुन्छ
- जब सरकारद्वारा श्रोतहरुको उच्च तहहरुको समायोजन हुन्छ

रणनितीक गैर सरकारी संस्था ब्यबस्थापन

- रणनितीक ब्यबस्थापन भनेको रणनितीक सोचाइ र योजनाको उपयोग हो
- यस्ले संस्था चल्ने उचित परिवर्तनको गतिसिल बातावरणमा जोड दिन्छ
- यो समय अनुसार परिवर्तन हुन सक्ने खालको हुन्छ र संस्थालाई गतिशिल राख्छ

रणनितीक योजनाका मुख्य चरणहरु

१ . रणनितीक योजना निर्माण गर्नुपर्छ कि पर्दैन निर्णय गर्ने

- सरोकारवालाहरु र निर्णयकर्ताहरुको बिचमा सहमति र सम्झौता गर्ने आवश्यकता
- सहि समुह , दल र श्रोतहरु

२. मिसन र लक्ष्यहरु स्पस्ट गर्ने

- संस्था र यसका सेवाहरुको सन्तुष्टिको लागि सरोकारवालाहरुको क्षेत्र पहिचान गर्ने
- मिसन लक्ष्य र मन्यताहरुलाई परिवर्तित बाह्य तत्वहरुको आधारमा प्रसोधित गर्ने

रणनितीक योजनाका मुख्य चरणहरु

३ . बल ,शक्ती ,कमजोरी ,अवसरहरु र चुनौतिहरुको पहिचान गर्न आन्तरिक तथा बाह्या बातावरणअलाई मुल्यान्कन वा लेखाजोखा गर्ने

आन्तरिक	
बल/शक्ती	कमजोरिहरु
बाह्य	
अवसरहरु	चुनौतिहरु

आन्तरिक मुल्याङ्कन

- संस्थाको ईतिहास ,वास्तविक मिसन ,क्षेत्र र तहको पुनरबलोकन, समिक्षाको सुरुवात हुन्छ
- आन्तरिक ढाचा, प्रकृया र कार्यसन्चालनको मुल्याङ्कन
- परिक्षण गर्नुपर्ने क्षेत्रहरु: बोर्ड ,ब्यक्तिहरु ,स्वयम्सेवकहरु, आर्थिक पार्टो ,सुबिधाहरु, प्रबिधी, कार्यक्रम तथा सेवाहरुको आविश्कार
- हालको कार्यक्रमहरुको मुल्याङ्कन : निबेश र पारीणाममा को पूर्णता गुणात्मक र परीमाणसम्बन्धी तथयान्कहरुद्वारा निस्चय गर्नु
- मुल्य-फाईदा बिस्लेशण
- योग्यता, क्षमता बिस्लेषण र McMillan Matrix

बाह्य मुल्याङ्कन

- संस्थालाई प्रभाव पर्न सक्ने समाजका परिवर्तनहरुको पहिचान गर्छ
- चुनौती र अवसरहरुमाथि प्रकाश पार्छ
- ५-१०बर्षको समय सिमा हुन्छ
- अन्य कुरा वा बातावरणमा परिवर्तनले कसरी संस्थालाई असर गर्छ भन्ने कुराको लेखाजोखा गर्छ

बजार मुल्याङ्कन

- संस्थाको बजार र क्षेत्रको आवश्यकअता र अनुभवको पहिचान गर्छ
- बजारको माग र स्वभावको लेखाजोखा गर्छ
- संस्थाको बजार आशयलाई महत्व दिन्छ
- परिक्षण गरिनु पर्ने क्षेत्रहरु: सेवाग्रहिहरु ,प्रतिस्पर्धिहरु , सरकारी यजेन्सीहरु आदी

SWOT बिष्लेशण

- यो एउटा बाह्य चुनौतिहरु तथा अवसरहरु र आन्तरिक शक्ती, बलहरु बाट संश्लेषण गरियको सम्भावित रणनितीहरु परिक्षण गर्ने बिधी हो
- योजना प्रकृया जस्ले पहिला संस्था भित्रको शक्ति,बल र कमजोरिहरु लाई खोतल्छ
- यो प्रकृयाले त्यसपछी संस्था बाहिरको शक्ति,बल र कमजोरिहरुलाई खोतल्छ
- बल र कमजोरिहरु बर्तमानका आन्तरिक तत्वहरु हुन जबकी अवसरहरु र चुनौतिहरु भबिश्यका बाह्य तत्वहरु हुन

SWOT बिष्लेशण

(S)शक्ती/ बल - संस्थाका आन्तरिक शक्ति,बलहरु के हुन?(सिपयुक्त कर्मचारीहरु ,बलियो बोर्ड, आदी)

(W) कमजोरिहरु- संस्थाका आन्तरिक कमजोरिहरु के हुन ?(पुराना प्रबिधिहरु,अनुदान लेखनको सिपको कमी आदी)

(O)अवसरहरु- के बाह्य अवसरहरुले संस्थालाई अघी बढन मदत गर्न सक्छन?(सन्जालका अवसरहरु, नयाँ निती तथा दिशा, आदी)

(T) चुनौतिहरु - संस्थालाई अघी बढनबाट रोक्न सक्ने के चुनौतिहरु हुन सक्छन? (खस्कदो अर्थतन्त्र ,बढदो प्रतिस्पर्धा, आदी)

रणनितीक योजनाका मुख्य चरणहरु

४. संस्थाले भोगिरहेका रणनितीक मुद्दाहरुको पहिचान गर्नु

- – संस्थासँग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा नितिहरुले सस्थालाई अहिले र पछी भबिश्यमा पनि असर गर्छ
- – तिनिहरुले के देखाउछन: संस्थाका लामो समय सम्म रहने समस्याहरु ,कार्यक्रम तथा आर्थिक सफलता पाउन हटाउनु पर्ने बाधाहरु

५ . लक्ष्यहरु, उद्धेश्यहरु र रणनितीहरु निर्माण गर्नु

- लक्ष्यहरु: प्राप्त गरिनु पर्ने सामान्य उद्धेश्यहरु
- उद्धेश्यहरु : प्राप्त गरिनु पर्ने बिशिस्ट उद्धेश्यहरु
- रणनितीहरु: समाबेश गरिनु पर्ने ब्रिहत पद्धती

रणनितीक योजनाका समयसिमाहरु

- ***मिसन र मुल्य मान्यताहरु* -------------------------------->**
  "सदाका लागि "

- ***लक्ष्यहरु* --->**
  ३-५ बर्षको (उदाहरण - सदस्यता बढाउनु)

- ***उद्धेश्यहरु* ---------------------->**
  १ बर्षको (उदाहरण- बर्षमा ५% का दरले सदस्यता बढाउनु)

- ***रणनितीहरु-* ------------------------------>**
  १-५ बर्षको (नियुक्ती सन्यन्त्र)

रणनितीक योजनाका मुख्य चरणहरु

६. रणनितीक योजना अपनाउनु तथा समिक्षा गर्नु

- सबै सरोकारबालाहरु बाट स्विक्रिती लिनु
- रणनितीक योजना अपनाइ अघी बढन संस्थाको औपचारिक निर्णय लिनु

७. संस्थाको आदर्श दुर्दर्शिता स्थापित गर्नु

- योजना सफल बनाउन दुर्दर्शिताको सफलता आवश्यक हुन्छ
- सरकारवालाहरुलाई संस्था कता जादैछ बुझ्न मद्वत गर्छ

रणनितीक योजनाका मुख्य चरणहरु

८. प्रभाबकारी कार्ययोजना निर्माण गर्नु

- सम्पन्न गरिनु पर्ने मुख्य लक्ष्यहरु र उद्धेश्यहरु
- रणनितीक लक्ष्यहरु प्राप्त गर्न श्रोतहरु स्थापित गर्नु
- कुन उद्धेश्यको लागि को जिम्मेवार छ र कहिले त्यो उद्धेश्य पुरा गरिनु पर्छ भन्ने जानकारी दिन्छ
- मुल्याङ्कनको लागि क्षेत्र समेटनु

9. रणनितीहरु र रणनितीक योजना प्रकृयाहरुको पुन अवलोकन गर्नु

- रणनितीक योजना चक्रिय हुन्छ
- जब एउटा रणनितीक योजनाको अन्त्य हुन्छ (३-५ बर्षमा) तब अर्को रणनितीक योजना सुरु हुन्छ
- रणनितीहरु र प्रकृयाहरुको मुल्याङ्कनलाई अझ राम्रो बनाउन अर्को योजनामा लागु गरिन्छ

प्रभावकारी रणनितीक सोचाइ

१: प्रकृया

२ : उत्पादन

३: योजना

४: कार्ययोजना

५: मुल्याङ्कन

६: अर्को रणनितीक योजना चक्रको लागि पृष्ठपोषण

कृयाकलाप

सत्र ३ को कृयाकलाप पन्नामा निम्न कुराहरु …

१. लेख्नुहोस् ……..

तपाईंको संस्थाको ……..

- एउटा शक्ती, बल
- एउटा कमजोरी
- एउटा अवसर
- एउटा चुनौती

२. सामुहिक छलफल र प्रतिबेदन पेश गर्ने!

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिब्रिदी कार्यशाला

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

साझेदार संस्थाहरु

ILLINOIS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

UC DAVIS
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

UF UNIVERSITY of FLORIDA

cultural practice, LLC

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

सत्र ८: :
कृषि बिस्तारसँग रणनितीक साझेदारी

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

सत्र ८ को योजना

- संस्थाका क्षमताहरु र क्षमता निर्माण ब्रिद्धी
- संस्थाका मौलाउदा क्षत्रहरु
- सरकारसँग अझ राम्रो सम्बन्धको निर्माण
- नेपाल कृषि बिस्तार प्रणालिसँग सहकार्य गर्दाका बाधा तथा अवसरहरु बारे छलफल
- अरु संस्थाहरु सँग सहकार्य निर्माण गर्ने
- संस्थाहरुको लागि संकट ब्यबस्थापन

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

संस्थाका क्षमता

- संस्थाको क्षमता भनेको यसको मिसनलाई प्राप्त गर्न सक्ने क्षमता हो
- क्षमताले संस्थाको सेवाग्राहिहिरुसँगको प्रदर्शनको मापन गर्दछ
- संस्थाका क्षमताका तत्वहरु: मानिस ,फाईदा,सम्पत्ती,मान,सम्मान
- संस्थाका सिपको सुचिहरु:
  - मिसन/ शासन
  - सामुदायिक गठन र सहभागिता बिधी
  - ब्यबस्थापन
  - कार्यक्रम योजना, लागु र मुल्याङ्कन
  - सन्जाल फैलाउनु र जानकारी प्रदान गर्नु

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

गैर सरकारी संस्थाको क्षमता निर्माण/ बृदि

- गैर सरकारी संस्थाहरु बिशेष संस्थाहारु हुन जस्ले बिकासलाई सहजिकरन गर्न मध्यस्थको भुमिका निर्बाह गर्छन् र ब्यक्ती, समुह र समुदायको क्षमता ब्रिदी गर्छन्

- त्यसैले संस्थाको क्षमता ब्रिधी अरुको क्षमता अभिब्रिदी गर्न त्यस्को क्षमता सुधार गर्नु हो

- क्षमता अभिब्रिदी गर्दा संस्था कस्तो बातावरणमा सन्चालन भैरहेकोछ भन्ने कुरालाई बिचार गर्नु पर्छ

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

मिसन

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

गैर सरकारी संस्थाको क्षमता निर्माण/ बृदि

- संस्थागत परिवर्तनको स्व-ब्यबस्थित(कहिलेकाही बाह्य प्राबिधिक सहायता प्राप्त) प्रकृया हो जस्मा मुख्य सरोकारवलहरु र लिडरहरुले निम्न कुराहरु सिक्छन ...
  - शक्ती , बल पहिचान गर्नु - कमजोरी पहिचान गर्न
  - प्राथमिक मुद्दाहरु पहिचान गर्न
  - यि कार्यहरुको योजना बनाउन, लागु गर्न र मुल्याङ्कन गरी सम्बोधन गर्न
- ब्यक्तिको नयाँ ब्यबहारमा सिप सँरचना,संस्कृति,निती र प्रकृया, रणनितीहरु र निर्णय प्रकृयामा परिवर्तनको आवश्यकता खोज्छ
- सन्केतहरु/चिन्हहरु- श्रिजनशिलता, श्रोत सम्पन्नता

गैर सरकारी संस्थाको क्षमता निर्माण/ बृदि का मौलाउदा क्षेत्रहरु

- सरकार सँगको सम्बन्ध
- सन्जाल निर्माण
- कोष संकलन
- ब्यबस्थित सिपको बिषिस्टिकरण
- स्वयमसेवक ब्यबस्थापन
- संकट ब्यबस्थापन
- प्रबिधी योजना
- मान्यता

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

सरकार सँगको सम्बन्ध अझ राम्रो बनाउन

- चुनौतिहरु
  - निती निर्माताहरु र कर्मचारीतन्त्रको ध्यानअाकर्शण पाउन
  - तल्लो तह सम्म जवाफदेहिता कायम राख्न
  - सरकारबाट गैर सरकारी संस्थाको स्वतन्त्रता निश्चित गर्न
- फाईदाहरु
  - सामाजिक मुद्दाहरुलाई समाधान गर्न सयोजित श्रोतहरुको परिचालन गर्ने
  - सामाजिक मुदाहरुमा अझ राम्रो संगठनात्मक केन्द्र र जन सतर्कता बढाउन सरकार र गैर सरकारी संस्थाको बिचको सम्बन्धलाई अझ बलियो बनाउनु
  - निर्णय प्रकृयालाई सेवाग्रहिहरुको नजिकमा राखी कार्यक्रममा सुधार ल्याउनु

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

सरकार सँगको सम्बन्ध अझ राम्रो बनाउन

- निती निर्माताहरुका लागि समस्या र राजनैतीक अवस्थाहरुको वकालत गर्ने
- सरकारमा मात्र भर परेर वा जोड दिएर समस्या समाधान हुँदैन , गैर सरकारी संस्थाहरु पनि समान रुपमा भागेदार हुनु पर्छ
- सरकारी अधिकारिहरुसँग बलियो सम्बन्ध स्थापित गर्न सन्जाल बढाउनु पर्छ
- आशाहरु र जिम्मेवारीहरुको स्पस्ट बिभाजन हुनुपर्छ

कृषि बिस्तारसँगका सहकार्यमा छलफल

- बाधाहरु
- के ले अबिश्वास उत्पन्न गर्‍यो वा गर्छ ?
- सहयात्रिका रुपमा कृषि बिकास र बिस्तार सेवाहरुसँग सहकार्य गर्नु
- कृषि बिस्तार निर्देशकका बन्देजहरु
- अवसरहरु - तत्कालका (२ महिना भित्रमा)
- अवसरहरु - मध्यम (३-१२ महिना भित्रमा)
- अवसरहरु- लामो अवधिका (१ बर्ष वा त्यो पछीका)

अरु संस्थाहरु सँगको सहकार्य

- चुनौतिहरु
  - अरु संस्थाका प्रमुखहरु माझ विश्वाश निर्माण गर्नु
  - लक्ष्य, उद्धेश्यहरु र रणनितीहरुमा सहमति जुटाउनु
  - संचार र अरु सेवाहरुको ब्यबस्थापन गर्नु
  - श्रोतहरुको ब्यबस्थापन र नियमहरुमा सहमति
  - सहकार्यतमक विश्वासलाई दिगो राख्नु
- फाईदाहरु
  - दाताको आकर्शण
  - संस्थाका सदस्यहरुको स्तर ब्रिदी
  - नयाँ पारीयोजनाहरु सन्चालन गर्न अवसरहरु

अरु संस्थाहरु सँगको सहकार्य

- सहकार्यको प्रकृयामा विश्वास र पारदर्सिता बनाइराख्नु
- भूमिकाहरु र आशाहरु स्पस्ट सँग पहिचान गर्नु
- समान मुल्य मान्यता र मिसनमा जोड दिनु
- दुबै संस्थाको साझेदारी फाईदामा जोड दिनु
- उद्ध्योगका अरु सँग संपर्क स्थापित गर्नु र निरन्तरता
- एक अर्कालाई कार्यक्रमका उत्तिकै मुल्यवान र समान साझेदारका रुपमा व्यबहार गर्नु
-

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

This presentation was produced as part of the United States Agency for International Development (USAID) and US Government Feed the Future project "Integrating Gender and Nutrition within Extension and Advisory Services" (INGENAES) under the Leader with Associates Cooperative Agreement No. AID-OAA-LA-14-00008. The University of Illinois at Urbana-Champaign is the prime awardee, and partners with the University of California-Davis, the University of Florida, and Cultural Practice, LLC. www.ingenaes.illinois.edu

The research and this report were made possible by the generous support of the American people through USAID. The contents are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States government.

© xxx and INGENAES

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 Unported License.
Users are free:
To share — to copy, distribute and transmit the work (without participant contact information)
To remix — to adapt the work.
Under the following conditions:
Attribution — users must attribute the work to the authors
but not in any way that suggests that the authors endorse
the user or the user's use of the work.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

s[lif k|;f/ ;]jf leq n}+lus / kf]if0f kIfsf] Plss/0f **(INGENAES)**

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिवृद्धी कार्यशाला

सत्र ९

संगठनात्मक नेतृत्व

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)

परिवार युवा तथा सामुदायिक बिज्ञान बिभाग

युनिभर्सिटी अफ फ्लोरिडा

सत्र ९ को योजना

- संस्थाहरुको संगठनात्मक जिबन चक्र
- संस्थाहरुको कार्यकारी
-
- असल कार्यकारी नेतृत्वका सिद्धान्तहरु
- संस्था नेतृत्व: कार्य , सिद्धान्तहरु तथा बिशेसताहरु
- असल नेतृत्वका मुख्य मुद्दाहरु/ समस्याहरु

संस्थाको संगठनात्मक जिबन चक्र - चरण -१

शुरुवाती चरण :

- कारणमा विश्वाश गर्ने प्रेरित मान्छेहरुद्वरा सुरु गरिएको;
- सामान्यतय एकमात्र सेवा वा क्रियाकलापमा केन्द्रित
- ब्यवस्थापना पद्धति नभएको वा आवश्यक नपर्ने
- धेरै निर्णयहरु संस्थापक मै केन्द्रित
- प्रारम्भिक कर्मचारी वा स्वयम्सेवक उद्धेस्यको ज्ञान र विश्वाशमा मात्रा आधारित् हुने
- प्रशासनिक् र संरचनात्मक विवरणमा आधारित् संस्थापक

संस्थाको संगठनात्मक जिबन चक्र - - २

बिस्त्रितिकरण वृद्धिको चरण:

- कार्यक्रम तथा फाईदाका वृद्धिद्वरा चित्रित
- संस्थामा संरचना र संस्कृतिको बढ्दो जटिलता
- प्राय अनियोजित वृद्धि
- कार्यकारी नेतृत्वकर्ताको नियुक्ती
- कार्यक्रममा कार्याप्रत्ययोजन्को आवश्यकता
- सिपसहितको मुख्य ब्यक्तिको आवश्यकता
- अस्थिर नितिहरु जस्ले संस्थाको युक्तिसंगत बिस्तार चाहन्छन
- कार्यक्रम र सेवामा आधारित् कार्यक्रमको संरचना

संस्थाको संगठनात्मक जिबन चक्र - चरण ३

एकत्रित गर्ने चरण:

- योजना प्रकृयाद्वारा चित्रित
- कार्यक्रमको तहबाट संस्थागत तहमा स्थानतरित
- ब्यबस्थापक कर्मचारीको बढ्दो महत्व
- तह तथा बिकेन्द्रिकरण्
- संरचनात्मक नियुक्ती र तालिम
- कर्मचारीहरुको लागि प्रदर्शन मापन वा मुल्याङ्कन
- उत्पादनमा भन्दा नतिजामा जोड
- रणनितिक योजना प्रकृयामा सहभागिता

संस्थाको संगठनात्मक जिबन चक्र - चरण ४

परिवर्तनको चरण:

- कार्यक्रमको बिस्त्रितिकरन्बाट चित्रित वा अरु नाफारहित हरुसङको सहकार्य
- ब्रिहत सम्झौता
- मानब श्रोत सन्साधन
- बाहिय सन्जालहरु
- सहकार्य नियन्त्रित कम्पनीहरुको लागि फाईदा
- औधोगिक नेतृत्व

संस्थाका प्रमुख कार्यकारी

- संस्थाको नेतृत्व भनेको मुलत कार्यकारी नेता र बोर्डको दायित्व हो
- प्रमुख कार्यकारी अधिक्रित संस्थाको दैनिक प्रशासकिय कामको प्रमुख हो
- प्रमुख कार्यकारी अधिक्रित भित्र पर्ने शिर्षकहरु- कार्यकारी निर्देशक ,प्रमुख कार्यकारी अधिक्रित , अध्यक्ष आदी
- प्रमुख कार्यकारी अधिक्रित र बोर्डको सम्बन्ध अतिनै महत्वपूर्ण हुन्छ र एस्को जतिलता एउटा संस्थाबाट अर्को संस्थामा फरक पर्छ

संस्थाको नेतृत्व

- संस्थाको चिनारी नै विश्वाश हो

- विश्वाश निम्नलिखित कुराहरुबाट उब्जिन्छ :
  - इमान्दारिता
  - ध्यान
  - बाचा
  - सकारात्मक सोचाइ र योजना
  - अरुलाई प्रेरित गर्नसक्ने क्षमता
  - संस्थाको पक्षमा काम गर्नु

- संस्थाको नेतृत्वका कार्यहरु
- संस्थाको प्रभावकारीता सुनिसचीत गर्नु
- उत्पादन र उत्पादन क्षमता दुबइ सुनिसचीत गर्नु
- कार्यकुशलता द क्षता सुनिस्चित गर्नु

संस्थाको नेतृत्व

- एउटा संस्थाको असल नेताले.......
- संस्थाको दुरद्रिश्तीको लागि सहजिकरन गरी त्यस अनुरुप काम गर्नुपर्छ
- हालको स्थिती , चुनौती र अवसरहरुको बुझाई हुनुंपर्छ
- सकारात्मक् व्यबहार प्रदर्शन गर्नुपर्छ
- नयाँ बिचार हरु ल्याउन अरुसँग सहकार्य गर्नुपर्छ
- सबैलाई सम्झाउन र समेटन सक्ने हुनुपर्छ
- आफ्नो कामद्वारा अरुलाई प्रेरित गर्नुपर्छ
- उदाहरनिय संस्थाको नेताको उदाहरण – Wangari Maathai

मानिसहरु किन र के को लागि उनिहरुका नेतालाई आदर गर्छन्?

- *The Leadership Challenge* (Kouzes & Posner)
- २२५ मल्या मान्यता र बिशेसताहरुमध्य प्रमुख चार निमनलिखित छन..........
- इमान्दारिता
- दक्ष्
- दुर्दर्शी
- प्रभाव पार्न सक्ने

मानिसहरु संस्थाको लिडर बाट के आशा गर्छन् ?

Korn-Ferry अन्तराष्ट्रिय सर्बेछ्रण

- इमान्दारिता
- दक्ष्
- दुर्दर्शी
- प्र्रभाव पार्न सक्ने
- बौध्हिक
- खुल्ला सोच भएको
- हिंम्मतवाला
- सिधा, सरल
- कल्पनाशिल

कार्यकारी निर्देशकको कार्यविवरण

- तालिम दक्ष्ता र अनुभव
- नेतृत्व र नितिगत मार्गदर्शन प्रदान गर्नु
- सबै कार्यक्रम र कृयाकलाप ब्यबस्थापन र निर्देशान् गर्नु
- नितिगत निर्णयहरु लागु गर्नु
- बोर्ड निर्देशकहरुलाई नियमित रिपोर्ट गर्नु
- आर्थिक खर्चहरु स्विक्रित गर्नु
- कर्मचारी नियुक्त गर्नु, रेखदेख गर्नु र मुल्याङ्कन गर्नु
- कागजात्को रेकोर्ड राखनु

असल कार्यकारी निर्देशकका सिधान्त हरु

- आत्मबिश्वास र आत्मसुधार
- प्राबिधिक प्रबिणअता
- उत्तरदायित्वो खोज्ने र लिने
- सहि र समयमा निर्णय गर्ने
- संस्थाका सरोकारवलहरुलाई प्रभाबित गर्ने
- कर्मचारीहरुका लागि उदाहरण स्थापित गर्नु
- आफ्ना कर्मचारीहरुलाई बुझ्ने र उनिहरुको भलो सोचने
- कर्मचारीहरुलाई सुसुचित राख्ने र उनिहरुलाई उत्तरदायित्व बोध गराउने
- संस्थाको पूर्ण सामार्थ्य,क्षमताको प्रयोग गर्ने

कार्यकारी निर्देशकका ५ महत्वपूर्ण बिशेषताहरु (Carlson & Donohoe)

- दुरदरशी वा कल्पनाशक्ती भएको कार्यकारी निर्देशक
  - गैर सरकारी संस्थाको सँस्कृतिलाई बुझने
  - संस्थाको प्रभावकारीता निर्धारन् गर्ने
  - दुरदर्शितालाई दिगो राख्नसकने

- परिवर्तनको बाहकको रुपमा कार्यकारी निर्देशक
  - बदलिदो गैर सरकारी संस्थाको बातावरणलाई अंगाल्ने
  - नाफारहित संस्थाहरुको बदलिदो जिबन चक्रको बारेमा बुझ्ने
  - संगठनात्मक परिवर्तनअलाई नेत्रित्व दिन सक्ने

- सम्बन्ध स्थापकको रुपमा कार्यकारी निर्देशक
  - बोर्डसंगको सम्बन्धलाई सुमधुर बनाइराख्ने
  - उतपादनमुलक कर्मचारी सम्बन्ध स्थापित गर्ने
  - संस्थापकलाई अनुसरण गर्ने

कार्यकारी निर्देशकका ५ महत्वपूर्ण बिशेषताहरु (Carlson & Donohoe)

- समुदायको जन्मदाताको रुपमा कार्यकारी निर्देशक
  - बाहिय सरोकारवलहरुलाई संलग्न
  - सहकार्य र साझेदारिलाई अंगाल्ने
  - बोर्डको प्रतिनिधित्व सुनिस्चित गर्ने

- श्रोत सम्पन्न ब्यक्तिका रुपमा कार्यकारी निर्देशक
  - राम्रो आर्थिक ब्यबस्थापन सुनिसचित गर्ने
  - समुहमा आधारित कोश सन्कलनद्वारा संस्थालाई दिगो बनाउने
  - संस्थाको आम्दानिको श्रोतलाई बिबिधिकरण गर्ने

Source: Carlson. M. & Donohoe, M. (2003), *The Executive Director's Survival Guide: Thriving as Nonprofit Leader*

संस्थाको नेतृत्वमा मुख्य मुद्धाहरु

- हेपाहापन तानाशाह
- अधिकतम
- शक्ती छोड्न अतत्पर
- सफलता योजनाको अभाव
- नाताबाद
- भ्रस्टाचार
- प्रादेशिक मानशिकता
- राजनैतीक प्रभाव
- जवाफदेहिता/ पारदर्शिता

कृयाकलाप

नेपालको गैर सरकारी संस्थामा कार्यकारी नेतृत्वको अवस्था, स्थितीको बारेमा सामुहिक छलफल :

! छलफल गर्नुहोस् ...

- तपाईंलाई थाहा भएका कार्यकारी नेतृत्वका बिशेसताहरु

@. समुह पारीयोजना: लेख्नुहोस्...

- नेपालमा गैर सरकारी संस्था छेत्रका कार्यकारी नेत्रित्यो को बल , कमजोरी, अवसरहरु र चुनौतिहरु (कम्तिमा एक एक वटा) लेख्नुहोस्

. प्रतिवेदन दिने काम!

s[lif k|;f/ ;]jf leq n}+lus / kf]if0f kIfsf] Plss/0f (INGENAES)

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिवृद्धी कार्यशाला

सत्र १०

मानब श्रोत सन्साधन ब्यबस्थापन

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)

परिवार युवा तथा सामुदायिक बिज्ञान बिभाग

युनिभर्सिटी अफ फ्लोरिडा

सत्र १० योजना

- गैर सरकारी संस्थामा मानब श्रोत सन्साधन
- नियुक्ती र रोजगारी सम्बन्धी कानुनी धारणाहरु
- कर्मचारी नितिहरु
- कानुनी अवधारणाहरु
- गैर सरकारी संस्थाको क्षत्र र स्वयंसेवकहरु
- स्वयंसेवक ब्यबस्थापन

गैर सरकारी संस्थाको सफलता: महत्वपूर्ण तत्वहरु

१) सेवाग्राहीको सन्तुस्टि

२) कामदारको सन्तुस्टि

३) संगठनात्मक प्रभावकारीता

गैर सरकारी संस्थामा मानब श्रोत सन्साधन

- योग्य र तालिम प्राप्त कर्मचारीहरु संस्थाका महत्वोपूर्ण सम्पत्ती हुन

- सफल संस्थाहरुले यो बुझ्छन कि उनिहरुको मानब श्रोत सन्साधन उनिहरुको सफलताको केन्द्र हुन र मिसन प्राप्त गर्नमा मुख्य भूमिका खेल्छन

- दुर्भाग्यबस कमजोर मानब श्रोत सन्साधन ब्यबस्थापनका कारण गैर सरकारी संस्थामा कर्मचारी फेरबदल् दर करीब ३५% हुनेगर्छ

असल मानब श्रोत सन्साधन ब्यबस्थापन

- योग्य र उत्तरदायि कर्मचारी
- तालिम र कामका सर्तहरु
- राम्ररी लेखिएको मानब श्रोत सन्साधन ब्यबस्थापन नितिहरु
- कर्मचारीको ब्रिधी र बिकास
- निस्पक्षता र अधिकारहरु
- आचारसंहिता
- संचार
- स्तर र उत्तरदायित्व
- सहभागितामुलक निर्णय प्रकृया

गैर सरकारी संस्थामा मानब श्रोत सन्साधन

- कर्पोरेट विरुद्ध संस्था मानब श्रोत सन्साधन
- आधारभुत मानब श्रोत सन्साधन योग्यता
  - ज्ञान
  - सिपहरु
  - मनोवृति
  - मुल्य मान्यताहरु
- संस्थाका कर्मचारीका प्रकारहरु (कर्मचारीहरु तथा स्वयंसेवकहरु)
  - परिवर्तनको बाहक
  - प्राबिधिक
  - प्रशासनिक
  - फिल्ड सुपरभाइजरहरु र बिभागीय ब्यबस्थापकहरु

गैर सरकारी संस्थामा मानब श्रोत सन्साधन

- मानब श्रोत सन्साधन ब्यबस्थापन एक प्रणाली हो कार्यहरुको संकलन होइन
- यो आवश्यक मानब श्रोत (कार्यक्रम योजनामा आधारित) को आवश्यकता मुल्याङ्कनबाट सुरु हुन्छ
- जागिरको लागि पद निर्धारण गर्दा संस्थाको लागि बर्तमानमा मात्र हैन भबिस्यमा पनि के आवश्यक छ भन्ने कुरामा ध्यान दिनु जरुरी हुन्छ
- मानब श्रोत सन्साधन ब्यबस्थापनका प्रमुख जिम्मेवारीहरु : नियुक्ती गर्ने, क्षतिपुर्ति गर्नु, तालिम, निरिक्षण ,कर्मचारीको बिकास ,प्रदर्शन समिक्षा र ईक्छित वा अनैच्छिक पद त्याग
- कमजोर मानब श्रोत सन्साधन ब्यबस्थापनले संस्थालाई एस्को मिसनबाट अन्त मोडछ र खतरा पैदा गर्छ

नियुक्ती सम्बन्धी मुख्य सर्तहरु

- जागिरको पद, कार्य विवरण तथा घोषणा
- बायोडाटा
- अन्त सेवा गरेको अवधी
- प्रेरणा
- छनौट बिधी
- असल, उत्तम उम्मेदवार छनौट
- क्षतिपूर्ति

रोजगारिको क्रमका मुख्य सर्तहरु

- असल स्थापित कर्मचारी नितिहरु
- सहि अभिमुखीकरण तथा तालिम
- निरिक्षण
- पेसागत बिकासका अवसरहरु
- निस्पक्षता ,विश्वाश र संचार
- कार्य सर्तहरु

कर्मचारी नितिहरु

- कर्मचारीको बर्गिकरण (स्थायी ,अस्थायी)
- नियुक्ती प्रकृया
- फाईदाहरु
- कार्य तालिका
- बिदाको ब्यबस्था
- हिंसा सम्बन्धी नितिहरु तथा
- प्रदर्शन समिक्षा
- समाप्ति (राजिनामा)
- कर्मचारीको अपिल बिधिहरु

गैर सरकारी संस्थामा मानब श्रोत सन्साधन

- आन्तरिक रुपमा तयार गरिएको तालिम
- बिशेषज्ञद्वारा सामान्य तालिम
- कार्यशालाहरु
- सेमिनार सम्मेलनहरु
- काममा तालिम
- आदानप्रदान
- आन्तरिक सरुवा
- स्व-सिकाइ, अध्ययन

कानुनी अवधारणाहरु

- संस्थामा एउटै मात्र कर्मचारी भएपनी कानुनी समस्या आइपर्न सक्छन
- संस्थामा हुने सबै कानुनी दावाहरुमा सबैभन्दा बढी दावाहरु मानब श्रोत सन्साधन सम्बन्धी हुन्छन
- कमजोर मानब श्रोत सन्साधन व्यबस्थापनले नियुक्तीको अवस्थामा,रोजगारिको अवस्थामा र कर्मचारिको पदत्याग पछी पनि संस्थालाई असर गर्न सक्छ

मानब श्रोत सन्साधनका धारणाहरु

- संस्थाको मिसनमा विश्वाश राख्नु मुख्य कुरा हो
  - संगठनात्मक संस्कृतिको बिकास जस्ले संस्थाको मिसन लाई योगदान गर्छ र सँबै सदस्यहरुलाई उत्तिकै महत्व दिन्छ
- कर्मचारीहरुको संस्थामा मिल्ने/सुहाउदो स्तर हुनुपर्छ
  - कर्मचारीहरुले आफ्नो ब्यक्तिगत लक्ष्यहरुलाई कसरी लिन्छन भन्ने कुरा संस्थाको लक्ष्यसँग जोडीएको हुन्छ
- कर्मचारीहरु संस्थासँग जोडीएको हुनुपर्छ
  - कर्मचारीहरु संस्थामा कुन हद सम्म सहभागि हुनुपर्छ
- सकारात्मक सहभागिताले सन्तुस्टि र लगाब बढाउछ

गैर सरकारी संस्था र स्वयंसेवक

- स्वयम्सेवकहरु संस्थाका रगत र व्याख्या गर्न नसकिने श्रोतहरु हुन, बिशेष गरी सामुदायिक तहमा
- अमेरिकनहरुले संसारका अरु सबै देशका मान्छेले भन्दा बढी स्वयम्सेवा गर्छन
- लाखौंले गैर सरकारी संस्थामा स्वयम्सेवककारुपमा काम गर्छन् (२०१० मा १६ बर्ष माथिका २६.३% ले स्वयम्सेवा गरेकाछन)
- उनिहरुले १५.५ घण्टा भन्दा बढी योगदान गर्छन

स्वयंसेवक ब्यबस्थापन

- न्युनतम तहमा हरेक गैर सरकारी संस्थामा स्वयमसेवक नेतृत्व दल हुन्छ,त्यो संस्थाको बोर्ड हो !
- छोटो अवधिका स्वयमसेवकहरु
- लामो अवधिकालागी स्वयमसेवकहरु
- अनलाइन स्वयमसेवकहरु
- विद्यार्थी स्वयमसेवकहरु

कृयाकलाप

नेपालको गैर सरकारी संस्थामा कार्यकारी मानब श्रोत सन्साधनको अवस्था, स्थितीको बारेमा सामुहिक छलफल :

१. छलफल गर्नुहोस् ...

तपाईंलाई थाहा भएका मानब श्रोत सन्साधनको बिशेसताहरु

२ . समुह पारीयोजना: लेख्नुहोस्...

नेपालमा गैर सरकारी संस्थाका मानब श्रोत सन्साधनको बल,कमजोरी, अवसरहरु र चुनौतिहरु (कम्तिमा एक एक वटा) लेख्नुहोस्

३ . प्रतिवेदन दिने काम!

s[lif k|;f/ ;]jf leq n}+lus / kf]if0f kIfsf] Plss/0f **(INGENAES)**

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिब्रिदी कार्यशाला

सत्र ११

कोष सन्कलन

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)

परिवार युवा तथा सामुदायिक बिज्ञान बिभाग

युनिभर्सिटी अफ फ्लोरिडा

सत्र ११ को योजना

- लोकोपकार तथा दान
- कोष सन्कलनका ५ मुख्य सिद्धान्तहरु
- विज्ञापनको कारण
- समस्या कथन
- कोष सन्कलन चक्र
- कोष सन्कलन पेशा
- गैर सरकारी संस्थाका मुनाफाका श्रोतहरु
- Hank Rosso का कोष सन्कलनका पक्ष धारणाहरु
- कोष सन्कलनका बिधी तथा शैलीहरु
- कोष सन्कलनको पिरामिड
- अनलाइन कोष सन्कलन

लोकोपकार तथा दान

- लोकोपकार भन्ने शब्द ग्रीक भाषाको Philanthropia बाट उत्पती भएको हो ,जस्को अर्थ 'मानिसको लागि माया" भन्ने हुन्छ
- “लोकोपकारले अरुको फाईदाको लागि गरिने स्वेच्छिक सेवा,स्वेच्छिक आबद्‍वतालाई समेटछ ” (R.L.Payton)
- दान भन्ने शब्द ल्याटिन भाषाको शब्द बाट उत्पती भएको हो जस्को अर्थ माया (सहानुभुती, दया) भन्ने हुन्छ
- दान भनेको निःस्वार्थता, दया र समानुभुतीको धार्मिक परम्परा हो
- गैर सरकारी संस्थाको कोष सन्कलनमा लोकोपकार र दान लाई ध्यानपुर्बक समेटिनु जरुरी हुन्छ

कोष सन्कलन र लोकोपकार

- “कोष सन्कलन लोकोपकारको अभिन्न भाग हो , त्यस्तै गरी लोकोपकार प्रजातन्त्रको लागि जरुरी” –आर एल पेटोन
- कोष सन्कलन बिशेष र निरन्तर हुन्छ
- कोष सन्कलन भनेको नाफा रहित संस्था र दाताहरु बिचको सम्बन्धको ब्यबस्थापना हो
- कोष सन्कलनको उद्देश्य रकम सन्कलन गर्नु मात्र होइन बरु नाफा रहित संस्थाहरुको दाता संस्थाहरु बिचको अन्तरसम्बन्धलाई ब्यबस्थित गर्नु हो
- कोष सन्कलन कला र बिज्ञान दुबै हो
- कोष सन्कलकहरु सिपयुक्त संचारकर्ताहरु हुन जो दाताहरु सँगको सम्बन्ध ब्यबस्थित र संरक्षण गर्नमा तालिम प्राप्त हुन्छन

कोष सन्कलनका ५ मुख्य सिद्धान्तहरु

((Weinstein)वोइन्स्टेइन २००९)

१. मानिस हरुले मानिसहरुलाई सहयोग गर्नका लागि दिन्छन

- दाता हरुले संगठनात्मक आवश्यकतामा योगदान गर्दैनन (उनिहरुले मानिसको आवश्यकतालाई मात्र योगदान गर्छन्)

२. मानिसहरुले आफ्नो साधन सँग सम्बन्धित कुरा अरुलाई प्रदान गर्छन्

– पिरामिड सरचनाको उपहार रणनितीले बलियो नतिजा उत्पादन गर्छ

३. संस्थाको नजिकका हरुले गती लिनु पर्छ

- संस्थाहरुको उद्धेश्यसँग नजिकबाट सम्बन्धित मनिसहरुले केही प्रदान गरेर नेतृत्व गर्छन्

४. ८०/ २० को नियम

- प्राय ८०% कोष २०% लक्ष्यित दाताहरुबाट सन्कलित हुन्छन

५. सन्तुलनको आवश्यकता

- बिस्त्रिततामा आधारित कोष संकलन रणनिती प्रमुख हुन्छ

कारणको लागि विज्ञापन

1. तपाईंको संस्थाको कथा प्रभावकारी ढंगमा भन्नु
2. तपाईंको संस्थाले समाजमा पारेको प्रभावलाई बिस्तारमा प्रकाश पार्नु
3. उचित ब्यापारिकरण वा बिज्ञापनको रणनिती छनौट गर्नु
4. ब्यापारिक चिन्ह वा लोगो,पोर्टफोलियो
   – लोगो
   – नारा
   – उदाहरण : http://nishthausa.org/
5. अनलाइन उपस्थिती
6. परम्परागत तथा सामाजिक सन्जाललाई विज्ञापनको रुपमा उपयोग गर्नु

कृयाकलाप

टुइटीङ् अभ्यास:

१ . बाकस भएको टेबलको कृयाकलाप पन्नामा निम्न कुराहरु लेख्नुहोस् ...

- तपाईंको संस्थाको नाम

२. १४० अक्षर वा काममा बिज्ञापनको सन्देश लेख्नु होस् (एउटा बाकशमा एउटा मात्र).....यो तपाइको बिज्ञापन टुईट हुनेछ

३. लाइन भन्दा तलको टेबुलमा तपाईंको टुईट पुन लेख्नुहोस्

४. अब टुईट गरौ !!!

सहायताको लागी मामला (केस)बनाउनु

- कोष सङ्कलनका लागि आधारभुत प्रश्नहरु :

१. तपाईंको संस्था किन अस्तित्वमा छ?(मिसन ,भिजन)

२. आफ्ना सदस्यहरुको आवश्यकतालाई पुरा गर्न संस्थाले कस्तो सेवा प्रदान गर्छ(लक्ष्यहरु ,उद्धेस्यहरु, प्रतिफलहरु आदी)

३. सम्भाबित दाताहरुले (ब्यक्तिगत,आधारहरु,संस्थानहरु)किन कोष प्रदान गर्नुपर्छ ?

समस्या कथन

- एउटा असल कोष संकलन योजना समस्या कथनबाट सुरु हुन्छ
- समस्या कथनले संस्थाको कथा भन्छ
- समस्या कथन प्राय १-३ पन्नाको हुन्छ र यस्ले संस्थालाई किन सहायता गरिनु पर्छ भन्ने बताउछ
- यस्मा मिसन कथन, आवश्यकता कथन र दाताहरुको समुदायमा हुने सम्भावित प्रभावको कथन हुनुपर्छ

कोष सन्कलन चक्र

- प्रभावकारी कोष संकलन प्रभावकारी योजना र त्यो योजनाको कार्यान्वयनमा भर पर्दछ
- असामयिक प्रार्थना वा बिन्तीले चिनो मात्र प्राप्त हुन्छ उपहार प्राप्त हुँदैन
- कोश संकलन प्रकृया चक्रीय हुन्छ
- १४ चरणको चक्रमा बिन्ती वा प्रार्थना १३ मा आउछ
- पहिले १२ चरणहरुले योजनालाई समेटछ
- सुरुवाती बिन्दु - चरण १ भन्दा अगाडि- कोष सँकलनका लागि बिज्ञापनका सिद्धान्तहरु (सम्भावित दाताहरुको आवश्यकताहरु, सोचाइहरु, चाहनाहरु र मुल्य मान्यताहरु) बुझ्नु हो

कोष सन्कलन चक्र

१ . सहायताको लागि संस्थाको समस्याको जाच गर्नु

२. बजारको जरुरतको बिस्लेशण गर्नु

३. आवश्यकता कथन को तयारी गर्नु

४. उद्धेश्यहरुलाई पारीभाषित गर्नु

५. स्वयम्सेवकअहरुको संलग्नता

६. आवश्यकता कथनको स्वयम्सेवकहरु द्वारा प्रमाणीकरण

७. उपहार बजारको मुल्याङ्कन

कोष संकलन चक्र

८. संकलनका रणनिती तथा बिधीहरु

९. सम्भावित उपहारका श्रोतहरु पहिचान गर्नु

१०. कोष संकलन योजनाको तयारी गर्नु

११. संचार योजनाको तयारी गर्नु

१२. स्वयम्सेवकहरुलाई सकृया गर्नु

१३. उपहारको लागि प्रार्थना

१५. सम्बन्धको रखवाली तथा पुनर्ताजगी

कोष संकलन प्रकृया

- धेरै प्रतिस्पर्धात्मक
- यो एउटा बहु-अनुशासन प्रकृया हो जस्ले बोर्ड , कार्यकारी नेतृत्व ,कर्मचारी र स्वयम्सेवकको संलग्नता आवश्यक ठान्छ
- सफलता नाफारहित संस्थाको बदलिदो परिस्थितीलाई अपनाउन सक्ने क्षमतामा भर पर्छ
- प्रार्थानाका क्रममा बिचार गर्नु पर्ने कुरा हरु :
  – सांस्कृतिक सचेतना
  – सहि ब्यक्तिगत तथा दल को संचार
  – नम्रता पूर्वक सम्झाउने काम

कोष संकलन पेशा

- कोष सन्कलन एउटा इज्जतपूर्ण पेशा बनेको छ
- कोष सन्कलन एउटा पेशा हो जस्को सधैं ठुलो माग हुन्छ
- पैशागत कोष सन्क्लकहरुको कामको पद्को क्रम र काम नाफारहित संस्थाहरुको मिसन अनुसोर बिबिध हुन्छ
- ठुलो मात्रामा कोष सन्कलकहरु शैक्षिक तथा स्वास्थ्य संस्थाहरु द्वारा नियुक्त गरिएका हुन्छन
- संस्थाहरुले बिशेष कार्यहरुको लागि कोष सन्कलनका लागि बाह्या ब्यक्ती पनि नियुक्त गर्छन्
- कोष सन्कलकहरुले संस्थाको प्रणाली र पेशागत बिकासबाट सिप प्राप्त गर्छन्

गैर सरकारी संस्थाका मुनाफाका श्रोतहरु

- सेवाहरुको लागि (अमेरिकामा करिब ५०%)
  - निजी श्रोतहरुबाट , मिसनसँग सुहाउदो हुनुपर्छ
- सरकारी श्रोतहरु (अमेरिकामा करिब ३०%)
  - सम्झौताहरु र अनुदानहरु
- ब्यक्तिगत उपहारहरु (अमेरिकामा करिब ११%)
  -मानिसहरुले आफुले सोच बिचार गर्ने कारणको लागि मात्र दान गर्छन्
- संस्थागत उपहारहरु (अमेरिकामा करिब ४%)
  - निजी संस्थाहरु, सामुदायिक फाउन्डेशनहरु
- लगानिको आम्दानी (अमेरिकामा करीब ३%)
  - सेवाहरुसँग सम्बन्धित भएको
- अरु आम्दानी (अमेरिकामा करीब २%)
- स्वयम्सेवक र आन्तरिक योगदानकर्ताहरु

कोष सन्कलनका बिधीहरु

- दिगो उपहारहरु:
- वार्षिक कोष सन्कलन
- उपहारलाई समर्थ बनाउनु :
- पूंजी अभियान
- बिशेष पारीयोजनाहरु
- उपहार योजना
- सम्पत्ति प्रदान

कोष सन्कलनको पिरामिड

(Greenfield, 2002)

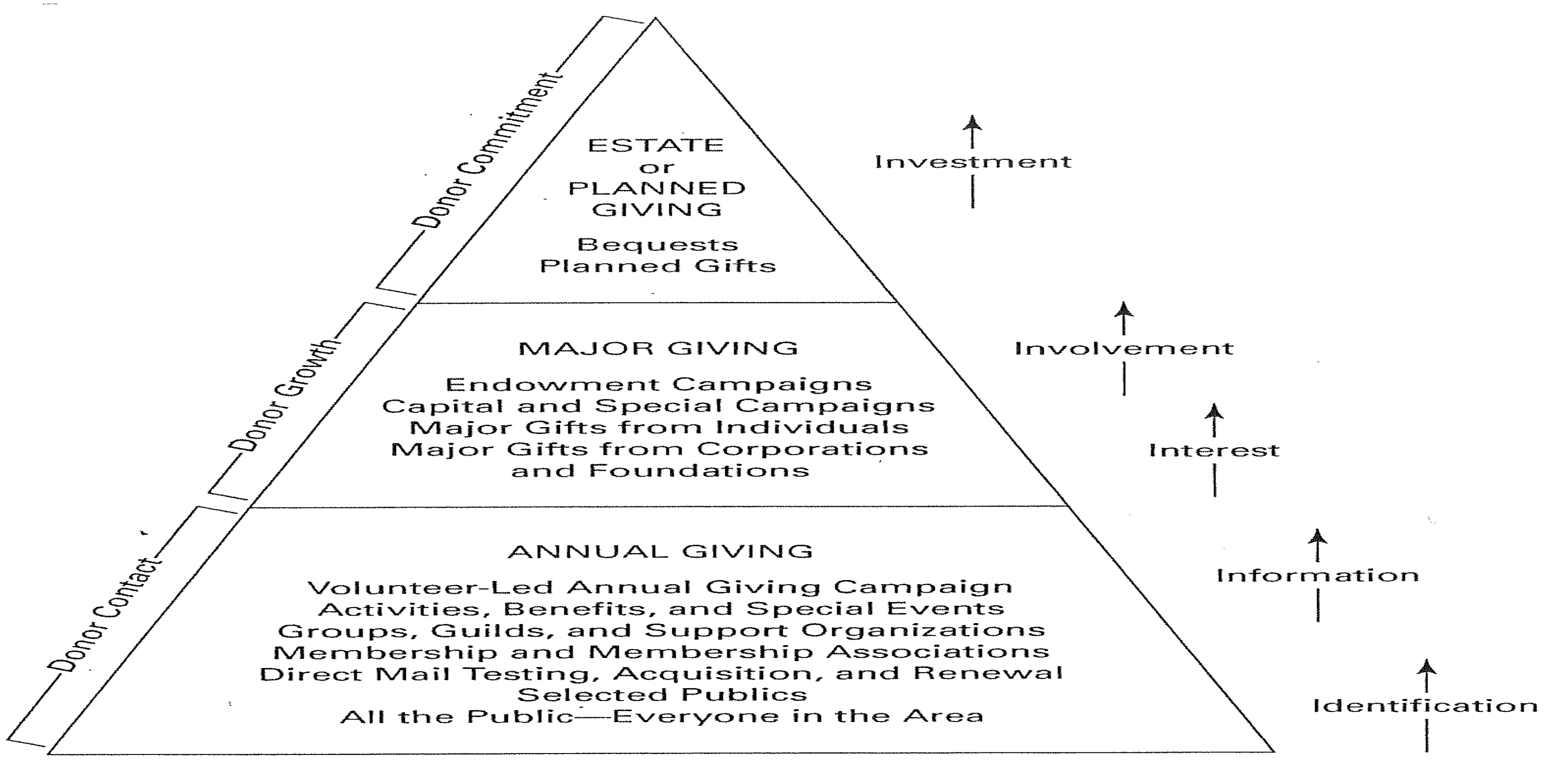

पिरामिड को अर्को दृश्य

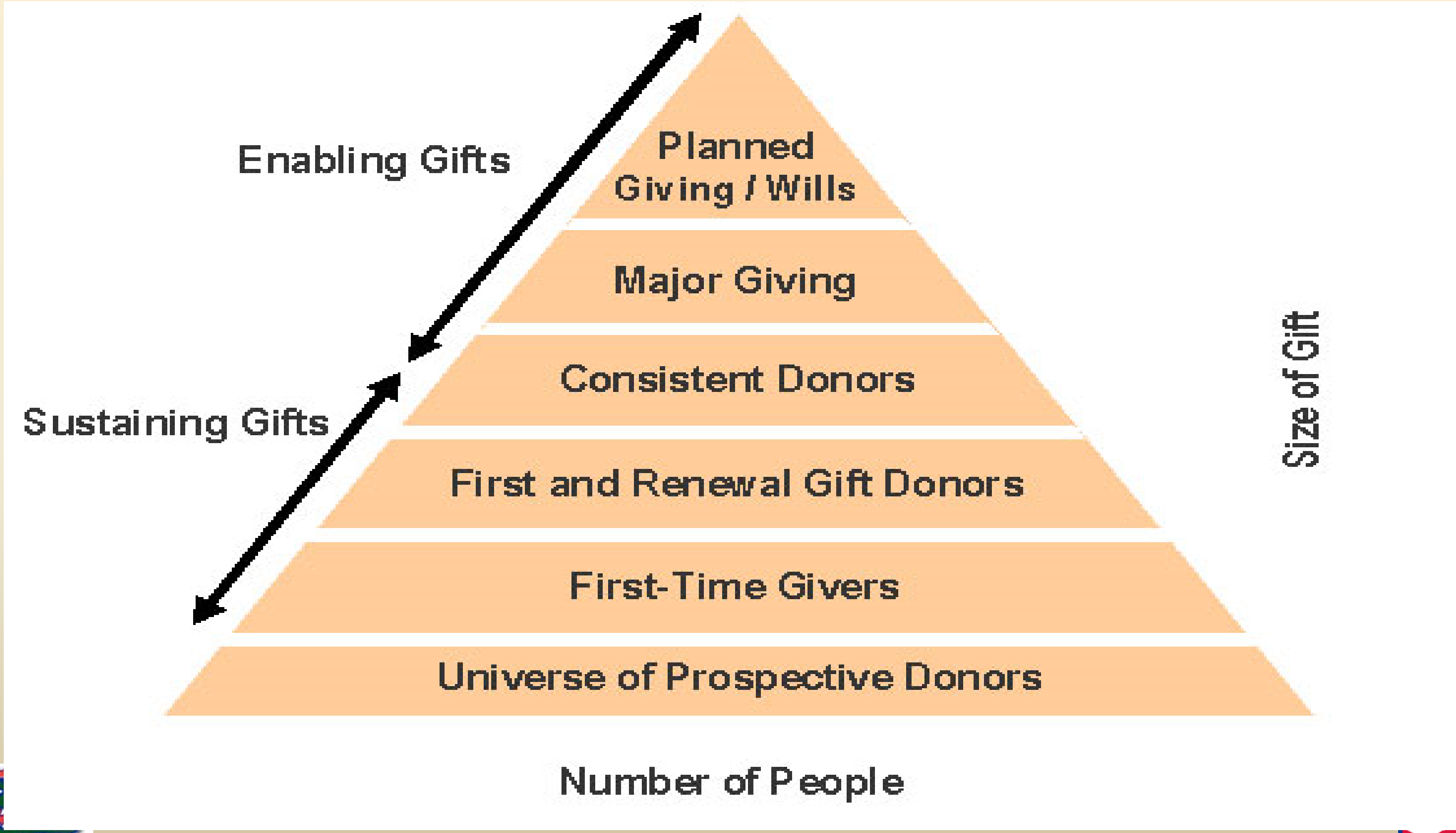

वार्षिक कोष खाता

- वार्षिक कोष खाता संस्थाका सबै सफल कोष सन्कलनको आधार हो
- वार्षिक कोषहरु कार्यात्मत कोष हुन- यसबाट हुने योगदान अनियन्त्रित हुन्छ
- रणनितीहरु लामो अवधिका सहायता उत्पादन गर्न तयार गरिएका हुन्छन
- एक बर्षिय योगदानमा जोड दिनु पर्छ
- ठुलो संख्यको अनुरोधरुपमा भर पर्छ

पुजी अभियान र बिशेष परियोजनाहरु

- पुजिगत पारीयोजनाहरुमा जोड
- परियोजनाको लागि दाताहरुलाई बहु बर्षिय प्रतिज्ञा गर्न उत्साहित गर्नु
- ब्यक्ती- ब्यक्ती भेटघाट र बिन्ती
- सम्बन्धलाई सुधार गर्ने प्रकृया यसका अभिन्न भाग हुन
- नयाँ परियोजनाहरुका लागि बिज कोष र भैराखेका परियोजनाहरुको वृद्धि मा बिशेष जोड

उपहार योजना

- उपहारहरु बर्तमान समयमा बनेका हुन्छन तर यिनिहरुको पछी मात्र महसुस हुन्छ (सामान्यतया दाताको मृत्यु पछी)
- उपहारअका साधारण किसिमहरु : इच्छा तथा दान,परोपकारी उपहार वार्षिकी
- बिशेष नितिहरु र कानुनी अवधारणाहरु

अनलाइन कोष सन्कलन

- सम्भावितहरु जो अरु बिधिको पहुचबाट टाढा छन उनिहरुलाई सुचित गर्न र संलग्न गर्न मद्धत गर्छ
- साना दान हरुको लागि यो छिटो हुर्किदो बिधी हो
- ब्रिहत पहुचको लागि सामाजिक सन्जालको उपयोग गरिनु पर्छ
- निरन्तर अपडेट र सुरक्षाका बिशेषताहरु

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिब्रिदी कार्यशाला

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

साझेदार संस्थाहरु

ILLINOIS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

UCDAVIS
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

UF UNIVERSITY of FLORIDA

cultural practice, LLC

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

Feed the Future
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

सत्र १२ :
अनुदान लेखन

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

सत्र १२ का योजनाहरु

- गैर सरकारी संस्थाका अनुदानका श्रोतहरु
- करार र सहकारि सम्झौताहरु
- अनुदानहरु के हुन?
- अनुदान लेखनका प्रकृया र उत्पादन
- अनुसन्धानका लागि जानकारी
- अनुदान प्रस्ताबका मुख्य भागहरु
- अनुदान प्रस्ताबका विशेष तत्वहरु

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

सरकारी सम्झौताहरु

- सम्झौताहरु:
  - नाफारहित संस्थाहरु र सरकारी एजेन्सीको बिचमा
  - बिशेष कार्य सम्पादन गर्न
  - कानुन सम्बत बिचारको सटापटा
- कोअपरेटिव सम्झौता
  - सम्झौता जस्तै हो तर यस्ले दाता र संस्थाको बिचमा उचित अदल बदल समाबेश गर्छ

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

अनुदान के हो?

यो ...

- नियोजित रकमको श्रोत
- दात्री निकायबाट दीइन्छ
- निबेदकका लागि हो
- प्रस्ताब मा उल्लेखित बिशिस्ट कार्यक्रम, योजना पुरा गर्नका लागि हो
- निश्चित वा अनिश्चित सम्झौता हो
- धेरै प्रतिस्पर्धात्मक हुन्छ

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

गैर सरकारी संस्थाहरु ले किन अनुदानको लागि दर्खास्त दिनु पर्छ ?

- प्राप्त रकम फिर्ता गर्नु पर्दैन
- नयाँ कार्यक्रम सुरु गर्न वा भैरहेको लाई निरन्तरन्ता दिन
- हालका अनुदान र कार्यक्रमहरुमा कुनै खतरा नहुने
- अनुसन्धानका लागि
- क्षमता बढाउन
- नयाँ समस्या समाधानलाई समर्थ बनाउन
- समुदायको आवश्यकअता हरु पुरा गर्न

अनुदान लेखनको भाषा

- तिब्र क्षेत्र मुल्याङ्कन (एक पटक मात्र गरिने, असल पारीभाशित कार्यक्रमहरु
- अनुदान पत्र पेश गर्नकालागी आवेदन
- अनिमन्त्रित प्रस्ताब पत्रहरु
- कोश उपलब्धताको सुचना
- अनुदान चक्र
- स्वाधिन अनुदान

अनुदानकालागी निबेदन

- सरकारी अनुदानका निबेदनहरु प्राय लामो हुन्छन जस्मा बिशेष निर्देशन दिइयको हुन्छ
- आधारभुत साना अनुदानका निबेदनहरु छोटो हुन्छ
- आधारभुत ठुला अनुदानका नियमहरु धेरै संक्षिप्त र प्रतिस्पर्धात्मक हुन्छ

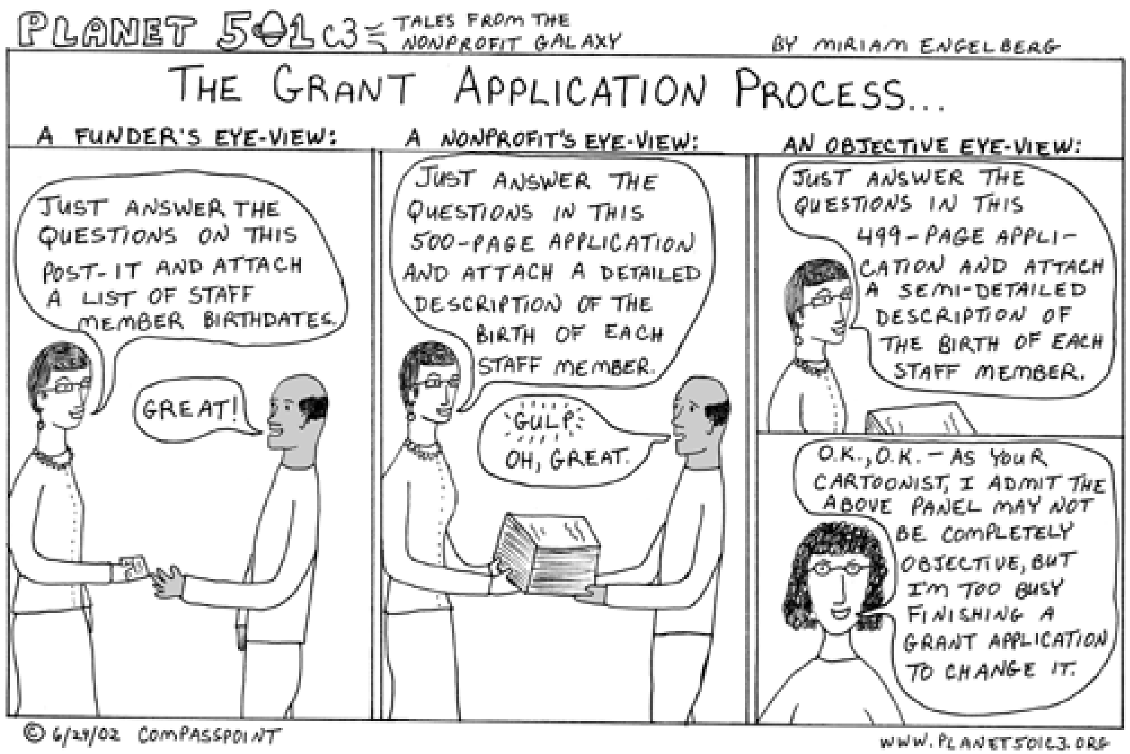
PLANET 501c3 ≤ TALES FROM THE NONPROFIT GALAXY
BY MIRIAM ENGELBERG
THE GRANT APPLICATION PROCESS...
A FUNDER'S EYE-VIEW:
JUST ANSWER THE QUESTIONS ON THIS POST-IT AND ATTACH A LIST OF STAFF MEMBER BIRTHDATES.
GREAT!
A NONPROFIT'S EYE-VIEW:
JUST ANSWER THE QUESTIONS IN THIS 500-PAGE APPLICATION AND ATTACH A DETAILED DESCRIPTION OF THE BIRTH OF EACH STAFF MEMBER.
GULP! OH, GREAT.
AN OBJECTIVE EYE-VIEW:
JUST ANSWER THE QUESTIONS IN THIS 499-PAGE APPLICATION AND ATTACH A SEMI-DETAILED DESCRIPTION OF THE BIRTH OF EACH STAFF MEMBER.
O.K., O.K. — AS YOUR CARTOONIST, I ADMIT THE ABOVE PANEL MAY NOT BE COMPLETELY OBJECTIVE, BUT I'M TOO BUSY FINISHING A GRANT APPLICATION TO CHANGE IT.
© 6/29/02 COMPASSPOINT
WWW.PLANET501C3.ORG

अनुदान लेखन ....

....एक कला हो

......एक बिज्ञान हो

... यो प्रकृया र उत्पादन दुबैको बारेमा हो

- प्रकृयाले निम्न कुराहरु समेटछ- आवश्यकअताहरु पहिचान गर्ने , जानकारीको पहुचँ हुने , सहयताको निर्माण गर्ने (आन्तरिक रुपमा र बाह्य रुपमा) र प्रस्ताब पत्र लाई संगठित गर्ने
- प्रकृया भनेको निम्न तार्किक विवरण लाई समेटने प्रस्ताब पत्र हो: आवश्यकअताहरु, उद्धेश्यहरु, बिधिहरु ,श्रोतहरु र अनुमानित प्रतिफलहरु

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

अनुदान लेखनका प्रकृया

१. आवश्यकता पहिचान गर्न

२. जानकारीको लेखाजोखा गर्न

३. सहायता र साझेदारी स्थापित गर्न

४. टिम/ दल स्थापित गर्न

५. प्रस्ताव पत्र लेख्न

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

अनुसन्धानका लागि जानकारी

- दात्री निकाय
- अनुदानका उद्धेश्य र प्राथमिकताहरु
- उपलब्ध कुल कोष
- बजेटको श्रेणी
- पारीयोजना अवधी
- निर्धारित गर्ने कारकहरु
- मितिहरु, समयसिमा र पेश गर्ने बिधीहरु

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

उत्पादन

प्रस्ताब पत्रमा निम्न कुराहरु हुनु जरुरी हुन्छ …

- तर्कसंगत हुनुपर्छ
- बिषयगत हुनुपर्छ
- स्पस्ट संचार निर्देशित हुनुपर्छ
  - उद्धेश्य
  - कृयाकलापहरु
  - र प्रतिफलहरु

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

अनुदान प्रस्ताव पत्र

- यो एउटा भुलभुलैया हो – तपाईं कहाँ बाट सुरु गर्नुहुन्छ ?
- कुनै एक ठाउबाट सुरु गर्नुहोस् तर सबैलाई समेटनुहोस् !

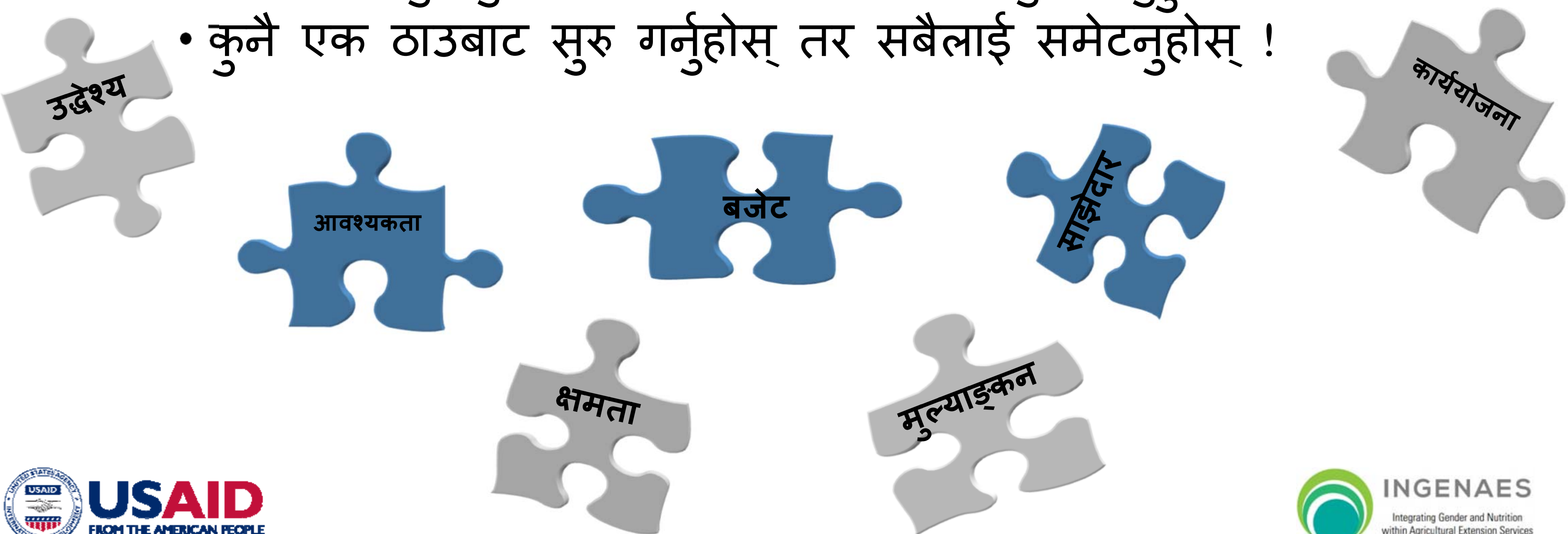

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

अनुदान प्रस्ताबका मुख्य भागहरु

- आवश्यकता, समस्याहरु (किन)
-
- लक्ष्यहरु र उद्धेश्यहरु (के)
- कार्ययोजना (कसरी)
- श्रोतहरु : संगठनात्मक क्षमता
- मुल्याङ्कन
- दिगोपन

आवश्यकता, समस्याहरु (किन)

भिन्नता, अन्तरको आवश्यकता मुल्याङ्कन नमुना:

- आदर्श स्तर र मान्यता बर्णन गर्नु
- हालको वास्तविक स्थिती बर्णन गर्नु
- आदर्श र वास्तविक बिचको भिन्नता बर्णन गर्नु
- भिन्नता लाई सम्बोधन गर्न के आवश्यक छ स्पस्ट गर्नु

आवश्यकता, समस्याहरु (किन)

समस्या बिश्लेशण :

- समस्यालाई बर्णन गर्नु
- समस्यालाई सम्बोधन गर्न के आवश्यक छ स्पस्ट गर्नु
- विवरणलाई सबुदले समर्थन गर्नु

यदी समस्याहरु (वा आवश्यकताहरु) उपलब्ध श्रोत भन्दा ठुला छन भने

- समस्याहरु र आवश्यकताहरु लाई प्राथमिकअता दिनुहोस्
- तर्क प्रस्तुत गर्नुहोस्- प्राथमिकता निर्धारित गर्नुहोस्

लक्ष्यहरु र उद्धेश्यहरु (के)

आवश्यकताको विवरण दिइएको स्थितिमा ,निम्न कुराहरु के हुन?

- लक्ष्य अथवा सामान्य उत्सुकताका कथनहरु
- उद्धेस्यहरु अथवा इक्क्ष्यित प्राप्तीका कथनहरु
  - प्रकृया उद्धेश्य: पारीयोजनाले के गर्नेछ?
  - प्रतिफल उद्धेश्य: पारीयोजनाले के प्राप्त गर्नेछ (छोटो समयमा , मध्यम समयमा र लामो समयमा)
- यि सबै जानकारीहरुलाई जोड्न तार्किक नमुनाले मद्धत गर्छ

कार्ययोजना (कसरी)

- बिधी ,ढाचा तथा पद्धतीहरु
- कृयाकलापअहरु स्पस्टसँग बर्णन गरिनु पर्छ
- कार्य योजना निम्न कुरा हरु समेटेर संगठित गरिनु पर्छ : उद्धेश्यहरु ,समय सिमा र क्रम
- विवरणले को, के गर्ने, कहाँ , कहिले, र कसरी लाई उल्लेख गर्नु पर्छ

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

श्रोतहरु

- संस्था: गैर सरकारी संस्थामा उपलब्ध प्रशासनीक तथा अरु सहायताहरु
- कर्मचारी वर्ग: परियोजना निर्देशक र मुख्य कर्मचारीको योग्यता
- बजेट: परीयोजना बजेट , के यो उचित, पर्याप्त, र उपयोगी छ? के तपाईंले यि आवश्यकअताहरु पुरा गर्नु भएको छ?

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

मुल्याङ्कन

- कार्यक्रम मुल्याङ्कन अनुदानको जरुरी तत्व बनेको छ (१५% बजेट सम्म)
- निर्णय प्रकृयाको लागि उपयोगी जानकारी उत्पादन गर्न
- प्रकृया मुल्याङ्कन
  - परियोजना ब्यबस्थापनलाई सहायत गर्न र सुधार गर्न
- प्रतिफल मुल्याङ्कन
  - परियोजना प्रतिफलहरु र पूर्णताहरुको मुल्य निर्धारित गर्न

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

कार्यक्रमको दिगोपन

- बढी भन्दा बढी दाताहरु चिन्तित भैरहेछन कि अनुदान प्रस्ताब पत्रहरुले कार्यक्रमको दिगोपन कृयाकलापको केही योजनाहरु समाबेश गर्छन् जुन अनुदान अवधि भन्दा बाहिरको हुन्छन।

- जब प्रस्ताब पत्रले पारीयोजनाको दिगोपन को सुनिष्चितता गर्न सक्दैन, तब एउटा सहकार्यको माध्यमबाट दिगोपन संकेत गर्ने योजनाले थप आवश्यक श्रोतहरु माथि उठाउने काम गर्छ

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

अनुदान लेखनका विशेष तत्वहरु

- **सन्क्षप :**
  - परीयोजनाको साझा कथन र सम्पूर्ण प्रस्ताब पत्रको सँक्ष्यप
- **आवश्यकताको कथन :**
  - परियोजना किन आवश्यक छ र दाताहरुको उद्धेश्य र प्राथमिकतामा कसरी मेल खान्छ?
- **पारीयोजना विवरण :**
  - लक्ष्यहरु, उद्धेश्यहरु, रणनितीहरु, कार्य श्रिङ्खला, उपज र प्रतिफलहरु,

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

अनुदान प्रस्ताब पत्र लेखनका विशेष तत्वहरु

- **बजेट**
  - संस्थाको आर्थिक विवरण टेबल र बर्णनात्मक दुबै तरिकामा
- **संगठनात्मक जानकारी :**
  - संस्थाको संगठनात्मक क्षमता ,यसका प्राथमिक कृयाकलापअहरु , सेवाग्राही तथा सेवाहरु
- **निचोड:**

  प्रस्ताब पत्रको मुख्य बुदाहरुको सार तथा दिगोपन योजना
- **परिशिष्ट**

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

This presentation was produced as part of the United States Agency for International Development (USAID) and US Government Feed the Future project "Integrating Gender and Nutrition within Extension and Advisory Services" (INGENAES) under the Leader with Associates Cooperative Agreement No. AID-OAA-LA-14-00008. The University of Illinois at Urbana-Champaign is the prime awardee, and partners with the University of California-Davis, the University of Florida, and Cultural Practice, LLC. www.ingenaes.illinois.edu

The research and this report were made possible by the generous support of the American people through USAID. The contents are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States government.

© xxx and INGENAES

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 Unported License.
Users are free:
To share — to copy, distribute and transmit the work (without participant contact information)
To remix — to adapt the work.
Under the following conditions:
Attribution — users must attribute the work to the authors
but not in any way that suggests that the authors endorse
the user or the user's use of the work.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

INGENAES का सहकर्मि गैर सरकारी संस्थाहरुको लागि संगठनात्मक क्षमता अभिवृद्धी कार्यशाला

मुथुसामी कुमारन , पि एच डि (डा. के)

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

साझेदार संस्थाहरु

ILLINOIS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

UC DAVIS
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

UF UNIVERSITY of FLORIDA

cultural practice, LLC

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

सत्र एक : कार्यशाला संक्षिप्त अबलोकन तथा नेपालमा गैर सरकारी संस्थाहरुको भूमिका

- स्वागतम!
- परिचय
- पूर्व कार्यशाला सर्वेक्षण
- कार्यशाला पस्चातको सर्वेक्षण
- नेपालमा गैर्सर्कारी संस्था क्षेत्र

परिचय

- म ....के!
- म किन गैर सरकारी संस्था ब्यबस्थापन पढाउछु?
- शैक्षिक पृष्ठभुमी
- अध्यापन भूमिकाहरु
- रुचिका अनुसन्धान क्षेत्रहरु
- गैर सरकारी संस्थाहरुको पहुच
- अध्यापन दर्शन
- प्रतिदाबी

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

परिचय

- अब, तपाईं!
- तपाईं.... तपाईं... तपाईं... !
- हामीलाई थाहा दिनुस् ..
- तपाईंको नाम
- तपाईं काम गर्ने अथवा तपाईं सम्बन्धीत संस्थाको नाम
- गैर सरकारी संस्था क्षेत्रमा लाग्नुका कारणहरु

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

केही नियमहरु

- समयमै आउनुहोस् !
- कार्यशाला अवधिमा मोबाईल फोन प्रयोग नगर्नुहोस्
- छेउछाउका साथीहरुसँग कुरा नगर्नुहोस्
- सबैलाई आदर गर्नुहोस्
- कार्यशाला जानकारीमुलक, अनौपक्षरिक र अन्तर्कृयात्मक हुनेछ
- त्यसैले सकृयरुपमा भाग लिनुहोस्
- प्रदर्शित सबै सामाग्रीहरु तपाईंलाई प्रदान गरिएका फाइलभित्र छन, केही परिवर्तन हुनसक्नेछन तेसैले यदी आबश्यक परेमा नोट टिपोट गर्न सक्नुहुनेछ
- कार्यशाला तथा बिश्रामको ढाँचा

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

कार्यशाला तालिका

- सत्र १ : अबलोकन र नेपालमा गैर सरकारी संस्था क्षेत्र
- सत्र २ : गैर सरकारी संस्थाका आधारहरु
- सत्र ३ र ४ : गैर सरकारी संस्थाको लागी सुशासन १,२
- सत्र ५: कार्यक्रम योजना
- सत्र ६ : कार्यक्रम मुल्याङ्कन
- सत्र ७ : रणनितिक योजना
- सत्र ८ : रणनितिक साझेदारी र कृषि विस्तार प्रणालीसँग सहकार्य
- सत्र ९ : संगठनात्मक नेतृत्व
- सत्र १० : मानब सन्साधन तथा श्रोत ब्यवस्थापन
- सत्र ११ : कोष संकलन
- सत्र १२ : अनुदान लेखनका तत्वहरु
- सत्र १३: सिकेकाकुराहरुलाई प्रयोग गर्ने
- सत्र १४: कार्यशालाको निचोड्

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

गैर सरकारी संस्थाहरुको रमाइलो दुनियाँमा तपाईंलाई स्वागत छ!

FROM THE AMERICAN PEOPLE

Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

गैर सरकारी संस्थाहरु के हन?

FEED THE FUTURE

गैर सरकारी संस्थाहरु: परीभाषा

- गैर सरकारी संस्थाहरु के हुन....
- संस्थाहरु हुन
- फाईदाका लागि होइनन
- नाफा बाढ्नका लागि होइनन
- सरकारबाट संस्थागतरुपमा बिभाजित
- स्व-शासक, नियन्त्रक
- अवाध्य (आफ्नै इच्छाले चल्ने)
- कुनै समुहका मानिसहरुको सेवा/ बिकास/ हित/ बातावरणमा केन्द्रित
- राजनैतीक दलहरुसँग अनुबन्धित नभएको

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

गैर सरकारी संस्था नामकरण

- नाफारहित संस्था
- नागरिक समाज संस्था, संघ
- निजी स्वतन्त्र संस्था
- तेस्रो क्षत्रका संस्थाहरु
- समुदाय केन्द्रित संस्थाहरु
- फिल्ड गैर सरकारी संस्था
- बातावर●ण□ गैर सरकारी संस्था

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

फराकिलो/ व्यापक प्रकारका गैर सरकारी संस्था

- बिकास
  - बिकास योगनाहरुको ढाचा तयार गर्नु तथा लागु गर्नु
  - सेवा को पहुच नपुगेकाहरुको सेवामा केन्द्रित हुनु

- वकालत
  - जनचेतना, मन्जुरी तथा ज्ञान बढाउनु
  - सर्बसाधारणालाई राजनैतीक प्रकृयासँग जोडनु
  - सन्चारमाध्यम तथा कार्यकर्ता समुहसँग सहकार्य गर्नु
  - सार्वजनिक हितको लागि अभिभावक वा सुरक्षागार्डको भूमिका निर्बाह गर्नु
- उत्पती
  - समुदायका बासिन्दाहरुको छोटोसमयको ससक्तिकरण
  - समुदायको लामोसमयको बिकास
- अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरु
  - बहु छेत्रीय
  - विश्वब्यापी

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

गैर सरकारी संस्थाका सिद्धान्तहरु

- सम्झौताको असफलता
- बजारको असफलता
- सामाजिक न्याय
- बैकल्पिक बिकास
- सामाजिक पुजी

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES
Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

आजका गैर सरकारी संस्थाहरु

- विश्वाका हरेक भागका सोच्न योग्य मुद्दाहरु लाई सम्बोधन गर्नु
- बिविन्न बिधी तथा लक्ष्यहरु सँग परिचालित् हुनु
- एक्लै अथवा सम्झौतामा परिचालन् हुने
- अती बिबिध हुन्छन तेसैले सामान्यकरण गर्न सकिदैन
- कानुनअनुसारको अवस्थाको अभिन्न पाटो हुन(B B. Ghali) विश्वको नयाँ शक्ती (K.Annan)
- बढ्दो क्षेत्र र पहुच सँग ५०००० भन्दा बढी अन्तरराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरु -उदाहरण अंनेस्टी इन्टरन्यासनल (Amnesty International)
- Edelman Barometer का अनुसार विश्वाका मानिसले अरु सरकारी वा ब्यापारिक् भन्दा गैर सरकारी संस्थाहरुलाई बिश्वास गर्छन्

केही गैर सरकारी संस्था क्षत्रहरु

- **अमेरिका**
  - ३८ अन्तर्गत १। मिलियन गैर सरकारी संस्थाहरु दर्ता भएका छन
  - राष्ट्रिय जनवलको 1/10 र कुल ग्रहस्थ उत्पादनको ५।५% भाग
  - सम्पत्तिहरु : ३ त्रिल्लिअन डलर, बाषिक राजस्व-१।६ त्रिलिअन डलर र खर्च १।५ त्रिलिअन डलर
  - स्वयम्सेवक दर २७%

- **भारत**
  - 1.3 million गैर सरकारी संस्थाहरु कोष , समाज वा निजी नाफारहित कम्पनिको रुपमा दर्ता भएकाछन
  - ¾ पूर्णरुपमा स्वयम्सेवकहरुबाट चलेकाछन
  - वार्षिक राजस्व करीब $6.5 B (Rs. 30K Cr.)

- **क्यानाडा**
  - दोस्रो ठुलो गैर सरकारी संस्थाहरुको कामदार भएको ठाउँ
  - १६१,००० गैर सरकारी संस्थाहरु
  - अर्थ ब्यवस्थामा $1।2 B योगदान

नेपालमा गैर सरकारी संस्था क्षत्र

स्रोत: www.icnl.org

- आकार:
  - अनौपचारिक गन्ती ८४,०००
  - समाज कलयाण परिषदमा दर्ताभएका ४०,००० गैर सरकारी संस्थाहरु र २११ अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरु
  - एक दसक अगाडि जती मात्र र १९९२ मा ३९३
- १९९० को बहुदलिय प्रजातन्त्र र २००७ को निरपेक्षवाद/ धर्म निरपेक्ष पछी शिघ्र बिकास
- गैर सरकारी संस्थासँग सम्बन्धित नयाँ संबिधानमा भएको कानुन - धारा ५१ क) सामाजिक न्याय र समाबेशिताका सम्बन्धमा 'नितिहरु'

बिकासका लागि केही बाधाहरु

- प्रबेशका लागि बाधाहरु
  - वाध्यकारी दर्ता र दर्ता नगर्नेहरुकालागि सजाय
  - अनुमती पाएका संस्थापकहरु - बिदेशिहरु संस्थापक हुन नपाउने
  -
- कृयाशिल कृयाकलापहरुमा बाधा
  - वाध्यकारी वार्षिक पुनर्दर्ता (प्रगती रिपोर्ट , अडिट , मीटिङ माइन्युटहरु , अर्को बर्षको योजना आदी
  - रेपोर्टिङ को आवश्यकता
  - समाप्ती, विघटन (सम्पत्ति नेपाल सरकारको स्वमित्वमा जानु),सरकारको बिषयगत सावधानी
  - बिदेशी संस्थाहरुबाट आउने रकम स्थानिय गैर सरकारी संस्थाबाट लागु हुनुपर्ने र सात बिभिन्न मन्त्रालयहरुबाट स्विक्रिती लिनु पर्ने
- स्रोतहरुमा बाधा
  - नेपाल सरकार , बिदेशी सरकारी तथा अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाबाट आउने कोश रकमा मा बन्देज/ प्रतिबन्ध

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

FEED THE FUTURE
The U.S. Government's Global Hunger & Food Security Initiative

गैर सरकारी संस्था क्षत्रका लागि SWOT (strength-बल/शक्ती

weakness कमजोरी opportunities- अवसरहरु threats- चुनौतिहरु

- बल/शक्ती
  - सम्भाब्य ब्रिद्धी
  - सम्बन्ध तथा समुदाय र मानिसहरुसङको विश्वाश
- कमजोरि
  - संगठनात्मक क्षमताको कमी
  - श्रोतहरु परिचालन गर्ने सिपको कमी
  - जवाफदेहिता र पारदर्शिताको कमी
  - क्षेत्रगत रुपान्तरण मा असक्षमता
- अवसरहरु
  - सहकार्य
  - वकालत र सामाजिक परिवर्तन
- चुनौतिहरु
  - भ्रष्टाचार तथा राजनैतीक प्रभाव
  - कमजोर कानुनी समरचना
  - स्थानिय- राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाबिचको खाडल/फरक

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

गैर सरकारी संस्था क्षत्रका मुख्य भूमिकाहरु

- सेवा को भूमिका :
  - स्वास्थ्य सेवा ,गरिबी निवारण ,शिक्षा
  - समुदाय सेवा संस्थाहरु
- कृषिमा सहयोगि भूमिका :
  - सहकारीहरु , कृषि संघ,परिषदहरु ,ग्रामीण बिकास
- वकालत को भूमिका:
  - समुदायका चासोमा रहेका सामाजिक , लैङिक , राजनैतीक, बातावरणइय बिषयबस्तुलाई आवाज दिने

गैर सरकारी संस्था क्षत्रका मुख्य भूमिकाहरु

- समुदाय निर्माण गर्ने भूमिका
  - गुणस्तरीय जिबनको प्रबर्धन गर्ने तथा सामाजिक पुँजि निर्माण गर्ने
- सुचकको भूमिका :
  - संवेदनशिलता र आवेश,धर्मिक , सामाजिक , कलात्मक को बिचमा पुल बन्ने
- गुणकारी अभिभावकको भूमिका :
  - दान तथा परोपकार
- बिपत ब्यबस्थापना तथा मानवीय सहायताको भूमिका :
  - आराम, पुनर्स्थापना ,पुन प्राप्ती र पुनर्निर्माण

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

गैर सरकारी संस्थाका प्रचलनहरु

- समाज मा गैर सरकारी संस्थाको बारेमा बढ्दो सचेतना
- युवाहरुको बिचमा बढ्दो सेवा केन्द्रित भावना
- गैर सरकारी संस्थाहरु अन्लाईन हुनु
- जवाफदेहिता र पारदर्शिता
- गैर सरकारी संस्थाका संघ तथा संगठनहरु: http://www.ngofederation.org/)
- सन्जाल/ नेट्वोर्क र सहकार्य
- सुधारइरहेको गैर सरकारी संस्था र सरकार बिचको सम्बन्ध

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

तपाईंको संस्था

- सहभागिहरुले छोट्करिमा आफ्नो संस्थाको बारेमा जानकारी बाडनेछन (लक्ष्य ,कार्यक्रमा तथा प्रभावहरु, लक्छित समुदायहरु)

- चिया ब्रेक.....आफना साथी सहभागिहरु सँग नेट्वोर्क बढाउनुहोस् !

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

INGENAES Integrating Gender and Nutrition within Agricultural Extension Services

This presentation was produced as part of the United States Agency for International Development (USAID) and US Government Feed the Future project "Integrating Gender and Nutrition within Extension and Advisory Services" (INGENAES) under the Leader with Associates Cooperative Agreement No. AID-OAA-LA-14-00008. The University of Illinois at Urbana-Champaign is the prime awardee, and partners with the University of California-Davis, the University of Florida, and Cultural Practice, LLC. www.ingenaes.illinois.edu

The research and this report were made possible by the generous support of the American people through USAID. The contents are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States government.

© xxx and INGENAES

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 Unported License.
Users are free:
To share — to copy, distribute and transmit the work (without participant contact information)
To remix — to adapt the work.
Under the following conditions:
Attribution — users must attribute the work to the authors
but not in any way that suggests that the authors endorse
the user or the user's use of the work.